

Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної та
слов'янської філології

Лариса КЛОЧКО
«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 15 СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

галузь знань **А Освіта**

спеціальність **А4 Середня освіта (Українська мова і література)**
014 Середня освіта (Українська мова і література)

освітньо-професійна програма
Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література)

Мова навчання

українська

Погоджено науково-методичною комісією
факультету іноземної та слов'янської філології
«29» серпня 2025 року
Голова *Наталія ГРОМОВА*

Розробники:

Для 1, 2 курсу – **Рудь Ольга Миколаївна**, кандидат філологічних наук, доцент

Для 3, 4 курсу – **Герман Вікторія Василівна**, кандидат філологічних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Вікторія ГЕРМАН к.філ.н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 7	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й			
Семестр			
1-й, 2-й			
Лекції			
14 год. / 14 год.			
Практичні, семінарські			
16 год. / 16 год.			
Самостійна робота			
60 год. / 88 год.			
Консультації			
- / 2 год.			
Вид контролю:			
екзамен / залік			
Загальна кількість годин – 210			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Освітньо-професійною програмою 014 Середня освіта (Українська мова і література) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка передбачено курс «Сучасна українська літературна мова», який є базовим для підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Робоча програма створена на основі Освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Українська мова і література) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, зорієнтована на формування у студентів загальних та професійних компетентностей майбутніх учителів української мови і літератури для успішного здійснення професійної діяльності, відповідає меті освітньої програми – підготовка кваліфікованого конкурентоздатного фахівця, який володіє фундаментальними знаннями та практичними

навичками в галузі освіти з предметних спеціальностей українська мова і література, англійська мова, здатний розв'язувати складні спеціалізовані завдання й практичні проблеми, пов'язані з навчанням української мови і літератури, англійської мови в базовій основній школі в умовах реалізації концепції Нова українська школа на засадах особистісно- орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів та самоосвіти протягом життя.

Програма навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» ґрунтується на сучасних підходах до творчої самореалізації особистості, враховує принципи наступності, системності, міжпредметних зв'язків, особистісно зорієнтованого навчання, діалогічності й комунікативної спрямованості, діяльнісного навчання, співпраці викладача і бакалавра, скеровує подальшу роботу фахівця на підвищення своєї педагогічної майстерності.

Процес підготовки висококваліфікованих учителів повинен передбачати системний виклад теоретичних питань фонетики, фонології, орфоепії, акцентології, орфографії, лексикології, фразеології, лексикографії. Глибоке наукове осмислення курсу сучасної української літературної мови тісно пов'язане з розвитком у студентів навичок самостійного аналізу мовних фактів, правильної оцінки характеру вияву мовних засобів, умінь працювати з науковою літературою, критично оцінювати погляди різних учених на лінгвістичні проблеми.

Мовне виховання ставить своїм першорядним завданням усвідомлення значення рідної мови не лише як засобу спілкування, а й як найважливішого джерела формування інтелекту і духовно-емоційної сфери особистості через її органічний зв'язок з регіональними та національними традиціями.

Метою викладання навчальної дисципліни є системна характеристика фонетичних, фонологічних, орфоепічних, акцентуаційних, орфографічних, лексичних, фразеологічних явищ сучасної української літературної мови в контексті традиційних концепцій та нових підходів до їх кваліфікації; аналіз та узагальнення теоретичних питань української мови, основних законів функціонування та розвитку мовних виявів; висвітлення дискусійних лінгвістичних питань і розкриття їх з необхідними історичними та стилістичними коментарями; формування в студентів свідомого розуміння сучасних норм української літературної мови на широкій науковій основі та орієнтація їх на професійне застосування знань.

Основні завдання курсу:

- аналіз та узагальнення теоретичних питань фонетики, фонології, орфоепії, акцентології, орфографії, лексикології, фразеології, лексикографії української мови, основних законів функціонування та розвитку мовних виявів різних рівнів;

- висвітлення дискусійних питань з фонетики, фонології, орфографії, лексикології і розкриття їх з необхідними історичними та стилістичними коментарями;

- формування в студентів свідомого розуміння сучасних норм української літературної мови на широкій науковій основі та орієнтація їх на професійне застосування знань.

Регіональний аспект. Під час вивчення курсу «Сучасна українська літературна мова» пропонуються творчі завдання та практичні вправи, розроблені на основі текстів письменників, науковців, культурних і громадських діячів Сумщини.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)

(«Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://www.sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_286_6_f.pdf).

Методи навчання: проблемно-пошукові, дослідницькі, проєктні, інтерактивні (вебінари, тренінги, дистанційні освітні технології), самонавчання, практичні методи навчання (вправи, практичні та дослідні роботи).

Методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування), практико-операційні (вправи, алгоритми), пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (виконання тестів, вправ), контрольні-оцінювальні (виступ, контрольна робота).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зміст курсу тісно пов'язаний з іншими навчальними дисциплінами, насамперед зі шкільним курсом української мови, вступ до спеціальності, фахова українська мова.

3. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення дисципліни «Сучасна українська літературна мова» спрямоване на формування у студентів передбачених освітньо-професійною програмою компетентностей:

Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність	ІК	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2 ЗК 4 ЗК 5 ЗК 6 ЗК 7 ЗК 8 ЗК 9	<p>ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення суспільної мети.</p> <p>ЗК 5. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу нетерпимості до корупції, принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності.</p> <p>ЗК 6. Здатність використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, продуктивного спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, до толерантного сприймання різноманітних думок, ідей.</p> <p>ЗК 8. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.</p> <p>ЗК 9. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.</p>
Професійні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)	ПК 1 ПК 2 ПК 3 ПК 11 ПК 13	ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів, використовувати знання іноземної мови в освітній і

	<p>ПК 14</p>	<p>професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: використовувати систему у теоретичних знань та практичних умінь з української мови, української літератури, зарубіжної літератури та методики їх навчання в ході вирішення професійних завдань; моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання, визначених державними стандартами освіти; формувати й розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності та наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти; здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку; розвивати критичне мислення; формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 11. Організаційна компетентність як здатність: організовувати процес навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності; здатність організовувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.</p> <p>ПК 13. Здатність до навчання впродовж життя як здатність: здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з колегами на засадах партнерства та підтримки, дотримуючись принципів професійної етики.</p> <p>ПК 14. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.</p>
--	---------------------	--

Після завершенню вивчення курсу здобувачі освіти здатні продемонструвати такі програмні результати навчання:

Програмні результати навчання

<p>Знання</p>	<p>ПРЗ 1 ПРЗ 2 ПРЗ 5 ПРЗ 8 ПРЗ 11</p>	<p>ПРЗ 1. Знати психолого-педагогічні засади теорії навчання, концептуальні основи шкільної освіти в галузях українського та зарубіжного мовознавства, літературознавства, цілі і завдання навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти (на рівні основної школи); наукові основи шкільних курсів української мови, української літератури, англійської мови.</p> <p>ПРЗ 2. Знати мовні норми, стилі української літературної мови, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРЗ 5. Знати й розуміти зміст ключових компетентностей, наскрізні уміння здобувачів освіти, визначені державними стандартами освіти; знати й розуміти вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, рівні сформованості їхніх компетентностей.</p> <p>ПРЗ 8. Знати інформаційно-цифрові технології для супроводу освітнього процесу, цифрові середовища та цифрові ресурси, доцільні прийоми їх використання під час навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури, правила безпеки у цифровому середовищі.</p> <p>ПРЗ 11. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної недоброчесності, правила використання об'єктів авторського права на рівні необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки як в академічній спільноті, так і подальшій педагогічній діяльності.</p>
<p>Уміння</p>	<p>ПРУ 2 ПРУ 3 ПРУ 4 ПРУ 6 ПРУ 12 ПРУ 13</p>	<p>ПРУ 2. Уміти демонструвати та застосовувати знання з української мови, української літератури, зарубіжної літератури (на рівні основної школи) для формулювання та вирішення завдань різних рівнів складності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 3. Уміти пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, зарубіжної літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті; зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; аналізувати твори української та зарубіжної класики й сучасності у взаємозв'язках з українською та світовою культурою; порівнювати мовні й літературні факти, явища,</p>

		<p>узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.</p> <p>ПРУ 4. Уміти використовувати різні методи, форми і засоби навчання учнів з української мови, української літератури, зарубіжної літератури; формувати у здобувачів освіти здатність до взаєморозуміння / міжособистісної взаємодії, враховуючи вікові психологічні особливості у процесі навчання.</p> <p>ПРУ 6. Уміти оцінювати проблемну ситуацію та/або завдання на основі всебічного аналізу з метою виявлення шляхів їх вирішення; використовувати та вдосконалювати методики навчання конкретних тем з української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах середньої освіти (на рівні основної школи); сприймати, аналізувати й реалізовувати інновації у професійній діяльності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 12. Уміти відшуковувати інформацію у різноманітних джерелах, аналізувати, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати; готувати доповіді, презентації, брати участь у дискусії.</p> <p>ПРУ 13. Уміти використовувати іноземну мову в практичній діяльності.</p>
<p>Комунікація</p>	<p>ПРК 1 ПРК 2</p>	<p>ПРК 1. Володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p> <p>ПРК 2. Здатність ефективно комунікувати, використовуючи вербальні та невербальні прийоми впливу на учнів, для досягнення навчальних цілей, організовувати ефективну комунікацію, взаємодію та рефлексію учнів у процесі навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p>
<p>Автономія і відповідальність</p>	<p>ПРА 1 ПРА 3</p>	<p>ПРА 1. Мати сформовану мотивацію до здійснення професійної діяльності, бути готовим сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя та принципів академічної доброчесності.</p> <p>ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії, планувати процес самонавчання та самовдосконалення в контексті неперервної фахової підготовки, використовуючи способи збереження як фізичного так і психічного здоров'я, запобігаючи професійному вигоранню.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою, за всі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності: тестові завдання, творчі роботи, презентації, контрольні роботи, поточний контроль.

Основними критеріями оцінювання знань бакалаврів з курсу «Сучасна українська літературна мова» є:

- 1) характер і якість самостійної підготовки студента до заняття;
- 2) ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється;
- 3) повнота, правильність і точність відповіді;
- 4) наявність прикладів (ілюстрацій) до названих положень, визначень;
- 5) уміння застосовувати набуті знання у стандартних і нестандартних ситуаціях; безпомилкове (відповідно до вимог) виконання практичного завдання;
- 6) мовленнєве оформлення відповіді, вміння донести інформацію до свідомості інших; 7) дотримання в усному мовленні норм літературної мови.

90-100 балів	<p>Знання: студент виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань.</p> <p>Уміння: виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
---------------------	---

<p>82-89 балів</p>	<p>Знання: студент добре володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не достатньо виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.</p> <p>Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає незначні мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не завжди може пояснити вияв усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
<p>74-81 бали</p>	<p>Знання: студент володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.</p> <p>Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияв усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
<p>64-73 бали</p>	<p>Знання: студент має фрагментарний та не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не завжди застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи.</p> <p>Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
<p>60-63 бали</p>	<p>Знання: студент має фрагментарний та неусвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи.</p> <p>Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але</p>

Розподіл балів (2-й семестр)

Поточний контроль																			РАЗОМ	Контр. робота	Сума
Розділ 4									Розділ 5							Розділ 6		P7			
T 4.1.	T 4.2.	T 4.3.	T 4.4.	T 4.5.	T 4.6.	T 4.7.	T 4.8.	T 4.9.	T 5.1.	T 5.2.	T 5.3.	T 5.4.	T 5.5.	T 5.6.	T 5.7.	T 5.8.	T 6.1	T 6.2	T 7.1		
Поточний контроль																			40	10	100
3	2	3	2	3	2	3	2	-	3	2	3	2	3	2	3	-	2	-	-		
Контроль самостійної роботи																			50		
3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3		

* Згідно з Положенням «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка. Нова редакція» від 28.11.2022 року можливе визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно з переліком компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики результатів навчання проводяться відповідно до вимог Положення *«Порядок організації поточного, семестрового контролю та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти із використанням дистанційних технологій у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (від 25 травня 2020 року)»*.

Засобами діагностики та формами контролю є: поточний контроль (усне / письмове опитування, тестування, проекти, есе, виконання творчих завдань, індивідуальна доповідь, участь у дискусіях та ін.), перевірка самостійної роботи; підсумковий контроль (іспит).

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

Розділ 1. Вступ;

Розділ 2. Фонетика. Фонологія;

Розділ 3. Орфоепія;

Розділ 4. Графіка та орфографія;

Розділ 5. Лексикологія; Розділ

6. Фразеологія;

Розділ 7. Лексикографія.

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1

ВСТУП

ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток

Сучасна українська мова як предмет наукового вивчення і як навчальна дисципліна. Основний зміст, обсяг і завдання курсу.

Українська мова – національна мова українського народу, одна із форм його національної культури. Мова і духовний розвиток народу. Походження і розвиток української мови. Мова і державність. Національні риси української мови на всіх мовних рівнях.

Українська літературна мова як упорядкована форма загальнонародної мови. Поняття про норми літературної мови, типи літературних норм.

Територіальні діалекти української мови. Роль південно-східного наріччя у формуванні літературної мови.

Писемна й усна форми сучасної української літературної мови, їх стильова диференціація.

РОЗДІЛ 2

ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ

ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Предмет фонетики. Фонетика описова, історична, зіставна, загальна. Зв'язок фонетики з іншими розділами мовознавства.

Поняття про звуки мови. Різні аспекти вивчення звукової системи мови (фізично-акустичний, фізіологічно-артикуляційний, лінгвістичний (фонологічний)).

Фізично-акустичний аспект вивчення звуків мови. Акустичні властивості звуків. Розрізнення звуків за висотою, силою, тривалістю, тембром. Акустична природа шумів і тонів.

Фізіологічно-артикуляційний аспект вивчення звуків мови. Будова і робота мовленнєвого апарата. Активні і пасивні мовні органи. Артикуляційні особливості голосних і приголосних звуків. Фази артикуляції окремого звука: екскурсія – витримка – рекурсія.

ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови

Диференціація звуків на голосні та приголосні, їх визначальні риси.

Голосні звуки. Артикуляційно-акустична класифікація голосних звуків української мови; типи голосних за рядом, ступенем піднесення спинки язика, участю губ у вимові. Зміни голосних у мовному потоці.

Приголосні звуки. Артикуляційно-акустичні особливості приголосних. Класифікація приголосних: характеристика приголосних за місцем творення; характеристика приголосних за способом творення; характеристика приголосних за звучністю; класифікація приголосних за акустичним враженням.

Палаталізація приголосних: класифікація приголосних за ступенем вияву м'якості; позиції пом'якшення приголосних.

ТЕМА 2.3. Фонологія.

Фонологія. Основні поняття фонології: фонема, алофон, мінімальна пара, диференційні ознаки фонем, фонологічна система. Диференційні та недиференційні ознаки фонем. Основні функції фонем: будівельна, ототожнювальна, розпізнавальна.

Звукові вияви фонем. Головні вияви і різновиди алофонів (варіантів) фонем. Слабка і сильна позиції фонем. Позиційні та комбінаторні варіанти фонем.

Фонологічна система сучасної української літературної мови. Система голосних фонем і їх звукових виявів. Система приголосних фонем і їх звукових виявів.

Фонематична і фонетична транскрипції. Повна і спрощена фонетична транскрипція. Система знаків і фонетичній і фонематичній транскрипціях.

ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення

Акомодація і асиміляція голосних звуків. Акомодація голосних і приголосних.

Асиміляція приголосних звуків, її артикуляційна природа. Різновиди асиміляції: прогресивна асиміляція і регресивна асиміляція. Типи регресивної асиміляції: за голосом (дзвінкістю / глухістю); за місцем і способом творення; за м'якістю / твердістю.

Дисиміляція приголосних звуків, її різновиди.

Проблема подовження і подвоєння приголосних звуків у лінгвістичній літературі.

Спрощення в групах приголосних. Інші звукові зміни.

ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів

Чергування як явище. Редукція. Поняття про позиційні та історичні чергування. Фонетичні та історичні чергування.

Найдавніші чергування голосних. Чергування голосних пізнішого періоду: чергування [О], [Е] з [І]: історична довідка про виникнення цього чергування; чергування [О], [Е] з нульовою фонемою; чергування [О] з [Е] після шиплячих та *j*: історична довідка; чергування [И] з [О] у фонемосполученнях [РИ], [ЛИ], [РО], [ЛО].

Характеристика фонетичних чергувань приголосних: чергування приголосних за дзвінкістю – глухістю; чергування приголосних за місцем і способом творення; чергування приголосних за твердістю – м'якістю; чергування приголосних з фонемним нулем; позиційні чергування голосних [У], [І] з приголосними [В], [Й].

Історичні чергування приголосних. Чергування [Г], [К], [Х] – [Ж], [Ч], [Ш] – [З], [Ц], [С] як наслідок першої, другої та третьої перехідних палаталізацій. Чергування [Д] – [ДЖ], [Т] – [Ч], [З] – [Ж], [С] – [Ш], [ЗД] – [ЖДЖ] тощо в дієслівних формах. Чергування губних у сполученнях *губний + Л* та *губний + j*. Зміна приголосних при творенні слів за допомогою суфіксів -ськ(ий), -ств(о), -ин(а).

ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку.

Сегментні і суперсегментні одиниці. Фраза, такт, фонетичне слово, склад, звук як сегменти мовного потоку.

Склад з артикуляційного і акустичного погляду. Теорії складу. Основні закономірності українського складоподілу: з одним інтервокальним приголосним, двома інтервокальними приголосними. Складоподіл у словах з подовженим приголосним та сполучень із трьома й чотирма інтервокальними приголосними. Склади відкриті і закриті, прикриті, напівприкриті, неприкриті. Звуки складові і нескладові.

Наголос та інтонація як суперсегментні одиниці. Словесний наголос. Основи наукового вивчення наголосу української мови. Процес нормування та особливості наголосу сучасної української літературної мови. Склади наголошені і ненаголошені. Побічний наголос. Енклітики і проклітики.

Інтонація. Основні фонетичні компоненти інтонації. Мелодика як компонент інтонації. Комунікативна функція мелодики. Основні типи

мелодики: завершеності, незавершеності, питальна мелодика. Пауза як артикуляційна й акустична зупинка в мовленнєвому потоці.

Основи милозвучності української мови. Усунення збігів голосних і приголосних звуків. Інші засоби милозвучності.

РОЗДІЛ 3 ОРФОЕПІЯ

ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.

Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Усталення орфоепічних норм української мови. Суспільне значення орфоепічних норм. Причини відхилень від орфоепічних норм. Порушення правил української літературної вимови. Типи орфоепічних помилок. Фонологічні та фонетичні вимовні помилки.

Основні норми сучасної української літературної вимови. Особливості вимови голосних у наголошеній та ненаголошеній позиціях. Вокалізм.

Вимова приголосних та сполучень приголосних звуків. Норми вимови дзвінких і глухих, твердих і м'яких приголосних. Основні правила, якими регулюється вимова звукосполучень в українській мові.

Правила вимови слів іншомовного походження. Вимова голосних звуків [e], [i] в іншомовних власних назвах. Вимова голосних звуків [i], [e], дифтонгів [i[^]a], [i[^]y], [i[^]o], [i[^]e], [o[^]i], [e[^]i], [y[^]i] в іншомовних загальних назвах. Вимова приголосних у словах іншомовного походження.

ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови.

Акцентуаційні норми сучасної української літературної мови. Особливості іменникового наголошування. Основні принципи наголошування прикметників. Основні принципи наголошування числівників. Особливості дієслівного наголошування. Подвійне наголошування слів.

РОЗДІЛ 4 ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ

ТЕМА 4.1. Графіка української мови.

Історія графіки української мови. Поняття графеми. Особливості української графіки. Український алфавіт, його писана й друкована форми. Небуквені знаки в українському письмі. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови.

ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.

Стислі відомості з історії української орфографії. Український правопис: історія та особливості нової редакції (2019 р.).

Поняття про орфограму та орфографічне правило.

Принципи українського правопису. Фонетичний, морфологічний, традиційний (історичний), смисловий (диференціюючий) принципи правопису.

ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.

Позначення м'якості приголосних на письмі. Правила вживання м'якого знака в українській мові. Основні випадки, коли м'який знак не пишеться в українських словах. Подвоєння приголосних.

Правила написання апострофа в українській мові.

ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.

Правопис префіксів. Іменникові суфікси. Правопис прикметникових та дієприкметникових суфіксів. Дієслівні суфікси.

ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.

Загальні правила правопису складних слів. Сполучні звуки [o], [e] (є). Складні слова без сполучного звука.

Складні іменники. Правопис прикладки. Складні числівники та займенники. Складні прикметники. Правопис прислівників разом, окремо і через дефіс. Правила написання складних прийменників, сполучників і часток.

ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.

Граматичний, семантичний, словотвірний принципи вживання великої літери. Велика літера в оформленні тексту. Вживання великої літери для виділення власних назв.

ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.

Приголосні звуки і букви на позначення приголосних у словах іншомовного походження. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних в запозичених одиницях. Голосні звуки і букви на позначення голосних в словах іншомовного походження. Правила передачі дифтонгів та сполучень приголосних в запозичених словах. Вживання апострофа та м'якого знака в іншомовних назвах.

ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.

Основні правила правопису слов'янських прізвищ та імен: передача російського звука [e], польського [ie], болгарського і сербського [e], чеських [e], [ě] після приголосних, на початку слів, у суфіксах; російських літер **е, и, ы**; суфіксів, префіксів, закінчень.

Апостроф та м'який знак у прізвищах слов'янського походження.

ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.

Фонетичні та морфологічні основи правил переносу слів з рядка в рядок. Орфографічні та технічні правила переносу слів з рядка в рядок в українській мові.

РОЗДІЛ 5 ЛЕКСИКОЛОГІЯ

ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.

Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Лексико-семантична система мови. Типи відношень між лексичними одиницями: парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні.

Слово як основна одиниця лексичної системи. Значення слова і поняття. Основні типи лексичних значень слова. Основні типи лексичних значень слова за здатністю його сполучатися з іншими лексичними одиницями: вільні та зв'язані значення. Різновиди зв'язаних значень: фразеологічно зв'язані, синтаксично зумовлені, конструктивно зумовлені.

Прямі та переносні, первинні та вторинні значення слів. Типи переносного вживання слова: метафора, метонімія, синекдоха.

Однозначні і багатозначні слова. Поняття про лексико-семантичний варіант як сукупність кількох значеннєвих одиниць багатозначного слова.

ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.

Поняття про омонімію як лексико-семантичне явище. Основні принципи розмежування омонімії та полісемії. Кваліфікація повних та часткових лексичних омонімів. Типи периферійних явищ, суміжних із власне лексичною омонімією: омоформи, омографи, омофони. Поняття про міжмовні омоніми в омонімічній системі української мови. Шляхи виникнення омонімів в українській мові. Стилістичне використання омонімів.

Явище паронімії в українській мові.

ТЕМА 5.3. Синоніми.

Поняття про синоніми. Синонімія як тип лексико-семантичних відношень. Синонімічний ряд як системне утворення. Динамічні процеси в синонімічній групі. Типи синонімів в українській мові. Типи синонімів за повним і частковим збігом лексичних значень: 1) синоніми – слова з тотожним лексичним значенням; 2) квазісиноніми – слова з близьким лексичним значенням. Групи синонімів за характером додаткових значень: семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні. Особливості контекстуальних синонімів. Статус лексичних дублетів у синонімічній системі української мови.

Евфемізми та перифрази як різновиди синонімів. Джерела виникнення синонімії. Стилістична роль синонімів.

ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.

Кваліфікація антонімів як одиниць, що відображають крайні протилежності у межах одних і тих самих понять. Семантичні та структурні показники антонімів. Типи семантичних класифікацій антонімів. Різновиди контрарної і комплементарної протилежності. Кваліфікація антонімів-конверсивів за спрямуванням дій і ознак. Групи антонімів із структурного

погляду. Енантіосемія як різновид антонімії. Групи антонімів із структурного погляду. Різнокореневі та однокореневі антоніми за структурними показниками. Особливості контекстуальних антонімів.

ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду її походження.

Процес формування української лексики. Лексичні запозичення з інших мов. Структурно-семантичні групи старослов'янizmів. Семантичні, фонетичні та словотвірні особливості старослов'янських запозичень. Лексична взаємодія з іншими слов'янськими мовами.

Особливості запозичень з неслов'янських мов. Графічне, фонетичне, граматичне та лексичне освоєння запозичених слів.

ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.

Особливості функціонування загальноновживаної лексики. Спеціальна лексика з обмеженим функціонуванням. Територіальні діалектизми в сучасній українській мові: лексичні, етнографічні, семантичні, словотворчі.

Лексична диференціація мовлення за соціальними ознаками: професіоналізми, жаргонізми, арготизми.

ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.

Активна лексика сучасної української літературної мови. Склад пасивної лексики: а) історизми та архаїзми як невід'ємні елементи сучасної мови; б) склад та причини виникнення нових слів у мові.

ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.

Лексика і стилі. Міжстильова лексика. Стилiстично забарвлена лексика.

РОЗДІЛ 6

ФРАЗЕОЛОГІЯ

ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни. Поняття фразеологічної одиниці.

Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни. Поняття фразеологічної одиниці. Основні типологічні ознаки фразеологізмів: відтворюваність, надслівність, біакцентність, постійність у складі, структурі й семантиці, метафоричність, нерозкладність. Спільні й відмінні ознаки стійких виразів із словами, вільними словосполученнями, реченнями.

Типи класифікацій фразеологізмів. Різновиди фразеологізмів за семантичною класифікацією: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення.

Класифікація за історичною еволюцією семантики усталених сполук. Морфологічний підхід до класифікації фразеологізмів.

Принцип класифікації за граматичною формою і семантичними ознаками.

Завдання стилістичної класифікації усталених виразів. Систематизація фразеологічних сполук у функціональному аспекті. Генетична класифікація

стійких виразів. Прислів'я, приказки, крилаті вислови та складені терміни як об'єкт фразеології.

ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.

Явища синонімії та варіантності у сфері фразеології. Явища синонімії у сфері фразеології. Семантичні, структурно-граматичні, функціонально-мовні відмінності синонімічних фразеологізмів.

Поняття про фразеологічні варіанти. Основні типи фразеологічних варіантів: лексичні, граматичні, або формальні, варіанти (фонетичні, акцентологічні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні, еліптичні), комбіновані, або лексико-граматичні, варіанти.

Поняття про фразеологічні омоніми. Антонімічні фразеологічні пари. Джерела української фразеології.

РОЗДІЛ 7 ЛЕКСИКОГРАФІЯ

ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.

З історії розвитку української лексикографії.

Основні типи словників та принципи їх укладання. Класифікація словників за метою укладання та функцією: дескриптивні та прескриптивні словники. Диференціація кодифікованих праць за характеристикою слова відповідно до сфер лексикографічного опису мови. Діахронічні (історичні та етимологічні) словники. Синхронічні словники як система мовних одиниць у їх статистиці. Одномовні лексичні, фразеологічні, граматичні, словотвірні, акцентологічні, орфоепічні та орфографічні словники.

Головна мета тлумачних словників. Основні завдання укладання тезаурусів. Специфіка вибіркового лексичних словників: діалектних, термінологічних, жаргонів і сленгів, арготизмів, власних назв, іншомовних слів, аббревіатур, синонімів, антонімів, омонімів, паронімів, неологізмів, стилістичних словників, інверсійних.

Різновиди фразеологічних словників за призначенням: реєстраційні, перекладні, тлумачні; за способом подання фразеологічних одиниць: алфавітні, гніздові, комбіновані.

Основні типи граматичних словників: морфологічні, морфемні, синтаксичні. Структура словотвірних словників української мови. Акцентологічні словники як зразки нормативного наголошення слів. Реєстр орфоепічних та орфографічних словників української мови. Особливості укладання перекладних (двомовних або багатомовних) синхронічних словників.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма				Заочна форма				
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультації		Самост. робота	Лекції	Практичні	Консультації
РОЗДІЛ 1. ВСТУП									
ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток.	10	2	1		7				
Разом за розділом 1	10	2	1		7				
РОЗДІЛ 2. ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ									
ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.	9	2	1		6				
ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови.	11	2	2		7				
ТЕМА 2.3. Фонологія.	9	1	2		6				
ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення.	12	1	4		7				
ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів	12	2	3		7				
ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку	10	2	1		7				
Разом за розділом 2	63	10	13		40				
РОЗДІЛ 3. ОРФОЕПІЯ									
ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.	8	1	1		6				
ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови	9	1	1		7				
Разом за розділом 3	17	2	2	-	13				
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР 1	90	14	16	-	60				
РОЗДІЛ 4. ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ									
ТЕМА 4.1. Графіка української мови.	8	1	1		4				

ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.	8	1	1		4					
ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.	9	1	1		4					

ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.	9	1	1		4					
ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.	10	1	1		4					
ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.	10	1	1		4					
ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.	10	1	1		4					
ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.	10	1	1		4					
ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.	6	-	-		4					
Разом за розділом 4	80	8	8	-	36					

РОЗДІЛ 5. ЛЕКСИКОЛОГІЯ

ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.	11	1	1		4					
ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.	8	1	1		4					
ТЕМА 5.3. Синоніми.	8	0,5	1		5					
ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.	9	0,5	1		5					
ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду походження.	11	1	1		5					
ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.	9	0,5	1		5					
ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.	9	0,5	1		5					
ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.	7		-	1	5					
Разом за розділом 5	72	5	7	1	38					

РОЗДІЛ 6. ФРАЗЕОЛОГІЯ

ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни.	9	1	1		5					
ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.	9	-	-	1	5					
Разом за розділом 6	18	1	1	1	10					

РОЗДІЛ 7. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.	10	-	-	-	4					
Разом за розділом 5	10	-	-	2	4					
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР 2	120	14	16	2	88					
УСЬОГО ГОДИН	210	28	32	2	148					

Теми практичних (семінарських) занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток.	1	
2	ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.	1	
3	ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови.	2	
4	ТЕМА 2.3. Фонологія.	2	
5	ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення.	4	
6	ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів.	3	
7	ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку.	1	
8	ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.	1	
9	ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови	1	
10	ТЕМА 4.1. Графіка української мови.	1	
11	ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.	1	
12	ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.	1	
13	ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.	1	
14	ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.	1	
15	ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.	1	
16	ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.	1	
17	ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.	1	
18	ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.	-	
19	ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.	1	
20	ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.	1	
21	ТЕМА 5.3. Синоніми.	1	
22	ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.	1	
23	ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду походження.	1	

24	ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.	1	
25	ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.	1	
26	ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.	-	
27	ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни.	1	
28	ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.	-	
29	ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.	-	
	УСЬОГО ГОДИН	32	

Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток.	7	
2	ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.	6	
3	ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови.	7	
4	ТЕМА 2.3. Фонологія.	6	
5	ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення.	7	
6	ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів.	7	
7	ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку.	7	
8	ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.	6	
9	ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови	7	
10	ТЕМА 4.1. Графіка української мови.	4	
11	ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.	4	
12	ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.	4	
13	ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.	4	
14	ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.	4	
15	ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.	4	
16	ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.	4	
17	ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.	4	

18	ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.	4	
19	ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.	4	
20	ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.	4	
21	ТЕМА 5.3. Синоніми.	5	
22	ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.	5	
23	ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду походження.	5	
24	ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.	5	
25	ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.	5	
26	ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.	5	
27	ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни.	5	
28	ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.	5	
29	ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.	4	
	УСЬОГО ГОДИН	148	

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Баденкова В. М., Зинякова А. А. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Акцентологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія : навчальний посібник. Миколаїв, 2017. 278 с.

2. Зайцева В. В. Сучасна українська літературна мова. Фонетика і фонологія. Орфоепія. Графіка і орфографія [Текст] : навч. посіб. Дніпро : Дріант, 2022. 74 с.

3. Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Графіка. Морфологія [Текст] : навч. посіб. для студентів-іноземців : [в 3 ч.] / Т. М. Рудакова. - Київ : ВД Дмитра Бураго, 2019. 197 с.

4. Сучасна українська літературна мова: підручник / [М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.] ; за ред. М. Я. Плющ. 7-ме вид., стер. Київ : Вища школа, 2009. 414 с.

5. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія [Текст] : навч. посіб. [уклад.: Н. В. Павлик. В. О. Юносова]. 2-ге вид., перероб. і допов. Мелітополь : Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2018. 228 с.

6. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 391 с.

Допоміжні:

1. Винницький В. М. Українська акцентна система : становлення, розвиток. Львів : Біблос, 2002. 576 с.
2. Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів: навч. посібн.; за ред. А. А. Силки. Вид. 2-ге, випр. і допов. Суми: Університетська книга, 2013. 348 с.
3. Наконечна Л. Б. Сучасна українська мова: Фонетика. Орфоепія. Морфонологія. Графіка. Орфографія : посібник. Вид-ня 2-е, доповнене і перероблене. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 108 с.
4. Потапенко О. І., Кожуховська Л. П., Довбня Л. Е. та ін. Етимологія української мови : Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. 2-е вид. доп. і випр. Київ : Міленіум, 2003. 204 с.
5. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. Київ : Знання, 2007.
6. Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія / Відпов. ред. к. філол. н. І. С. Гнатюк. Київ, 2011. 560 с.
7. Українська мова : Енциклопедія. Київ, 2000.

Інформаційні ресурси:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови – URL: <http://www.slovnuk.net>. 2. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ : Вища шк., 2002. 439 с. – URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>
3. Електронні версії словників термінографічної серії «СловоСвіт». – URL: tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/Terminohrafichna_serija_Slowo...
4. Жовтобрюх, М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови : [у 2 ч.] Ч. 1 : підруч. для ф-тів мови і л-ри пед. ін-тів. Вид. 3-тє. Київ : Радянська школа, 1965. 422 с. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000591
5. Ізборник. – URL: <http://litopys.org.ua>
6. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник. За ред. С. О. Караман. Київ : «Літера ЛТД», 2011. 520 с. – URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11333/1/%D0%A1%D0%A3%D0%9B%D0%9C%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD.pdf>

7. Лінгвістичний портал з української мови. – URL: www.mova.info.
8. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. та ін. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. Київ : Знання, 2010. 270 с. – URL: <https://pick.net.ua/uk/extra/psosvita/1310-suchasna-ukrainska-literaturna-mova>
9. Словники он-лайн. – URL: www.rozum.org.ua.
10. Словники України. – URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.
11. Сучасна українська літературна мова : підруч. для студентів вузів, які вивч. дисципліну "Сучас. укр. літ. мова" / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.]; за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища школа, 1994. 413, [1] с. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004002
12. Українська мова : Енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmoiva/um.htm>.
13. Ціхоцький І., Левчук О. Лексикологія сучасної української літературної мови. Практикум : Навчально-методичний посібник для студентів I курсу філологічного факультету. Львів, 2014. 258 с. – URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf>

Методичне забезпечення до курсу

1. Історія української лексикографії : Методичні рекомендації / Автор-укладач Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 101 с.
2. Орфографія сучасної української літературної мови: методичні рекомендації / Автор-розробник, упорядник Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 76 с.
3. Офіційно-діловий стиль української мови: правописні норми: Методичні рекомендації / Автор-розробник, упорядник Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 68 с.
4. Рудь О. М. Вступ до мовознавства : методичні рекомендації. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 92 с.
5. Рудь О. М., Семенов О. М. Культура фахової мови : навчальний посібник. Суми: СОШПО, 2013. 260 с.
6. Рудь О. М., Семенов О. М. Культура фахової мови. Тестові завдання : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 204 с.
7. Сучасна українська літературна мова. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія : Збірник тестових завдань / Укладач Рудь О. М. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 79 с.

8. Українська мова для державних службовців: навчальний посібник / Автори-розробники, упорядники Пшенична Л. В., Рудь О. М., Семенов О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 278 с.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
2-й			
Семестр			
3-й, 4-й			
Лекції			
14 год. / 14 год.			
Практичні, семінарські			
16 год. / 16 год.			
Самостійна робота			
45 год. / 28 год.			
Консультації:			
- год. / 2 год.			
Вид контролю:			
екзамен / -			
Загальна кількість годин – 135			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Освітньо-професійною програмою 014 Середня освіта (Українська мова і література) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка передбачено курс «Сучасна українська літературна мова», який є базовим для підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Робоча програма створена на основі Освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Українська мова і література) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, зорієнтована на формування у студентів загальних та професійних компетентностей майбутніх учителів української мови і літератури для успішного здійснення професійної діяльності, відповідає меті освітньої програми – підготовка кваліфікованого конкурентоздатного

фахівця, який володіє фундаментальними знаннями та практичними навичками в галузі освіти з предметних спеціальностей українська мова і література, англійська мова, здатний розв'язувати складні спеціалізовані завдання й практичні проблеми, пов'язані з навчанням української мови і літератури, англійської мови в базовій основній школі в умовах реалізації концепції Нова українська школа на засадах особистісно-орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів та самоосвіти протягом життя.

Програма навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» ґрунтується на сучасних підходах до творчої самореалізації особистості, враховує принципи наступності, системності, міжпредметних зв'язків, особистісно зорієнтованого навчання, діалогічності й комунікативної спрямованості, діяльнісного навчання, співпраці викладача і бакалавра, скеровує подальшу роботу фахівця на підвищення своєї педагогічної майстерності.

Процес підготовки висококваліфікованих учителів повинен передбачати системний виклад теоретичних питань морфемології, словотвору, граматики, морфології. Глибоке наукове осмислення курсу сучасної української літературної мови тісно пов'язане з розвитком у студентів навичок самостійного аналізу мовних фактів, правильної оцінки характеру вияву мовних засобів, умінь працювати з науковою літературою, критично оцінювати погляди різних учених на лінгвістичні проблеми.

Мовне виховання ставить своїм першорядним завданням усвідомлення значення рідної мови не лише як засобу спілкування, а й як найважливішого джерела формування інтелекту і духовно-емоційної сфери особистості через її органічний зв'язок з регіональними та національними традиціями.

Метою курсу є системна характеристика морфемних, словотвірних та морфологічних явищ сучасної української літературної мови в контексті традиційних концепцій та нових підходів до їх кваліфікації; аналіз та узагальнення теоретичних питань української мови, основних законів функціонування та розвитку мовних виявів; висвітлення дискусійних лінгвістичних питань і розкриття їх з необхідними історичними та стилістичними коментарями; формування в студентів свідомого розуміння сучасних норм української літературної мови на широкій науковій основі та орієнтація їх на професійне застосування знань.

Основні завдання курсу:

- аналіз та узагальнення теоретичних питань морфемології, словотвору, морфології української мови, основних законів функціонування та розвитку мовних виявів морфологічного рівня;
- висвітлення дискусійних питань з морфології і розкриття їх з необхідними історичними та стилістичними коментарями;

- формування в студентів свідомого розуміння сучасних граматичних норм української літературної мови на широкій науковій основі та орієнтація їх на професійне застосування знань;
- визначення принципів поділу лексем на словоформи; виокремлення морфологічної семантики слова;
- обґрунтування системи морфологічних категорій та з'ясування їхньої природи;
- обсервація системи формальних засобів, співвіднесених з відповідними лексико-граматичними розрядами слів та їхніми морфологічними категоріями.

Регіональний аспект. Під час вивчення курсу «Сучасна українська літературна мова» пропонуються творчі завдання та практичні вправи, розроблені на основі текстів письменників, науковців, культурних і громадських діячів Сумщини.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей) («Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://www.sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_286_6_f.pdf).

Методи навчання: проблемно-пошукові, дослідницькі, проєктні, інтерактивні (вебінари, тренінги, дистанційні освітні технології), самонавчання, практичні методи навчання (вправи, практичні та дослідні роботи).

Методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування), практико-операційні (вправи, алгоритми), пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (виконання тестів, вправ), контрольно-оцінювальні (виступ, контрольна робота).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зміст курсу тісно пов'язаний з іншими навчальними дисциплінами, насамперед зі шкільним курсом української мови, вступ до спеціальності, фахова українська мова, сучасна українська літературна мова (розділи: вступ,

фонетика, фонологія, орфоепія, графіка, орфографія, лексикологія, фразеологія, лексикографія).

3. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення дисципліни «Сучасна українська літературна мова» спрямоване на формування у студентів передбачених освітньо-професійною програмою компетентностей:

Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність	ІК	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2 ЗК 4 ЗК 5 ЗК 6 ЗК 7 ЗК 8 ЗК 9	<p>ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення суспільної мети.</p> <p>ЗК 5. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу нетерпимості до корупції, принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності.</p> <p>ЗК 6. Здатність використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, продуктивного спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, до толерантного сприймання різноманітних думок, ідей.</p> <p>ЗК 8. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.</p> <p>ЗК 9. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.</p>

**Професійні
(фахові)
компетентності
спеціальності
(ПК)**

ПК 1
ПК 2
ПК 3
ПК 11
ПК 13
ПК 14

ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно комунікативні уміння та навички учнів, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа.

ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: використовувати систему у теоретичних знань та практичних умінь з української мови, української літератури, зарубіжної літератури та методики їх навчання в ході вирішення професійних завдань; моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання, визначених державними стандартами освіти; формувати й розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності та наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти; здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку; розвивати критичне мислення; формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти в умовах реалізації концепції Нова українська школа.

ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі в умовах реалізації концепції Нова українська школа.

ПК 11. Організаційна компетентність як здатність: організувати процес навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; організувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності; здатність організувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.

ПК 13. Здатність до навчання впродовж життя як здатність: здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з колегами на засадах партнерства та підтримки, дотримуючись принципів професійної етики.

ПК 14. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.

Після завершенню вивчення курсу здобувачі освіти здатні продемонструвати такі програмні результати навчання:

Програмні результати навчання		
Знання	<p>ПРЗ 1 ПРЗ 2 ПРЗ 5 ПРЗ 8 ПРЗ 11</p>	<p>ПРЗ 1. Знати психолого-педагогічні засади теорії навчання, концептуальні основи шкільної освіти в галузях українського та зарубіжного мовознавства, літературознавства, цілі і завдання навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти (на рівні основної школи); наукові основи шкільних курсів української мови, української літератури, англійської мови.</p> <p>ПРЗ 2. Знати мовні норми, стилі української літературної мови, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРЗ 5. Знати й розуміти зміст ключових компетентностей, наскрізні уміння здобувачів освіти, визначені державними стандартами освіти; знати й розуміти вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, рівні сформованості їхніх компетентностей.</p> <p>ПРЗ 8. Знати інформаційно-цифрові технології для супроводу освітнього процесу, цифрові середовища та цифрові ресурси, доцільні прийоми їх використання під час навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури, правила безпеки у цифровому середовищі.</p> <p>ПРЗ 11. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної недоброчесності, правила використання об'єктів авторського права на рівні необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки як в академічній спільноті, так і подальшій педагогічній діяльності.</p>
Уміння	<p>ПРУ 2 ПРУ 3 ПРУ 4 ПРУ 6 ПРУ 12 ПРУ 13</p>	<p>ПРУ 2. Уміти демонструвати та застосовувати знання з української мови, української літератури, зарубіжної літератури (на рівні основної школи) для формулювання та вирішення завдань різних рівнів складності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 3. Уміти пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, зарубіжної літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в</p>

		<p>культурному контексті; зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; аналізувати твори української та зарубіжної класики й сучасності у взаємозв'язках з українською та світовою культурою; порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.</p> <p>ПРУ 4. Уміти використовувати різні методи, форми і засоби навчання учнів з української мови, української літератури, зарубіжної літератури; формувати у здобувачів освіти здатність до взаєморозуміння / міжособистісної взаємодії, враховуючи вікові психологічні особливості у процесі навчання.</p> <p>ПРУ 6. Уміти оцінювати проблемну ситуацію та/або завдання на основі всебічного аналізу з метою виявлення шляхів їх вирішення; використовувати та вдосконалювати методики навчання конкретних тем з української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах середньої освіти (на рівні основної школи); сприймати, аналізувати й реалізовувати інновації у професійній діяльності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 12. Уміти відшукувати інформацію у різноманітних джерелах, аналізувати, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати; готувати доповіді, презентації, брати участь у дискусії.</p> <p>ПРУ 13. Уміти використовувати іноземну мову в практичній діяльності.</p>
<p>Комунікація</p>	<p>ПРК 1 ПРК 2</p>	<p>ПРК 1. Володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p> <p>ПРК 2. Здатність ефективно комунікувати, використовуючи вербальні та невербальні прийоми впливу на учнів, для досягнення навчальних цілей, організувати ефективну комунікацію, взаємодію та рефлексію учнів у процесі навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p>
<p>Автономія і відповідальність</p>	<p>ПРА 1 ПРА 3</p>	<p>ПРА 1. Мати сформовану мотивацію до здійснення професійної діяльності, бути готовим сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя та принципів академічної доброчесності.</p> <p>ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії, планувати процес самонавчання та самовдосконалення в контексті неперервної фахової підготовки, використовуючи</p>

		способи збереження як фізичного так і психічного здоров'я, запобігаючи професійному вигоранню.
--	--	--

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою, за всі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності: тестові завдання, творчі роботи, презентації, контрольні роботи, поточний контроль.

Основними критеріями оцінювання знань бакалаврів з курсу «Сучасна українська літературна мова» є:

- 1) характер і якість самостійної підготовки студента до заняття;
- 2) ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється;
- 3) повнота, правильність і точність відповіді;
- 4) наявність прикладів (ілюстрацій) до названих положень, визначень;
- 5) уміння застосовувати набуті знання у стандартних і нестандартних ситуаціях; безпомилкове (відповідно до вимог) виконання практичного завдання;
- 6) мовленнєве оформлення відповіді, вміння донести інформацію до свідомості інших; 7) дотримання в усному мовленні норм літературної мови.

90-100 балів	<p>Знання: студент виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань.</p> <p>Уміння: виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
---------------------	---

82-89 балів	<p>Знання: студент добре володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не достатньо виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.</p> <p>Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає незначні мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не завжди може пояснити вияв усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
74-81 бали	<p>Знання: студент володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.</p> <p>Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияв усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
64-73 бали	<p>Знання: студент має фрагментарний та не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не завжди застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи.</p> <p>Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
60-63 бали	<p>Знання: студент має фрагментарний та неусвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи.</p> <p>Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; не завжди коментує мовні</p>

	<p>явища, при цьому припускається помилок; у мовленні наявні недоліки.</p> <p>Здобувач у цілому дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
35-59 балів	<p>Знання: студент слабо володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формування визначень, не може навести приклади.</p> <p>Уміння: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей.</p> <p>Здобувач порушує принципи <i>академічної доброчесності</i>.</p>
1-34 бали	<p>Знання: студент не володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, грубо помиляється у процесі формування визначень, не може навести приклади.</p> <p>Уміння: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає грубі помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей.</p> <p>Здобувач порушує принципи <i>академічної доброчесності</i>.</p>

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Розподіл балів (3-й семестр)

Поточний контроль									Разом	КР	Підсумковий контроль	Сума
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3							
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 3.1	Т 3.2	Т 3.3	Т 3.4				
Поточний контроль									50	5	25	100
5	5	-	5	20	15							
Контроль самостійної роботи									20			
2	2	2	2	3	3	2	2	2				

Розподіл балів (4-й семестр)

Поточний контроль										Разом	КР	Сума
РОЗДІЛ 3												
Т 3.5	Т 3.6	Т 3.7	Т 3.8	Т 3.9	Т 3.10	Т 3.11	Т 3.12	Т 3.13	Т 3.14			
Поточний контроль										60	5	100
5	5	15	5	5	10	5	5	5	-			
Контроль самостійної роботи										35		
3	3	4	3	3	4	3	4	4	4			

* Згідно з Положенням «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка. Нова редакція» від 28.11.2022 року можливе визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно з переліком компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики результатів навчання проводяться відповідно до вимог Положення «Порядок організації поточного, семестрового контролю та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти із використанням дистанційних технологій у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (від 25 травня 2020 року).

Засобами діагностики та формами контролю є: поточний контроль (усне / письмове опитування, тестування, проекти, есе, виконання творчих завдань, індивідуальна доповідь, участь у дискусіях та ін.), перевірка самостійної роботи; підсумковий контроль (іспит).

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

Розділ 1. Морфемологія;

Розділ 2. Словотвір;

Розділ 3. Граматика. Морфологія

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни РОЗДІЛ

1. МОРФЕМОЛОГІЯ

ТЕМА 1.1. Предмет і завдання морфемології як розділу мовознавства.

Одиниці морфемної підсистеми мови. Поняття про морфему та морф. Основні ознаки морфа як мінімального сегмента словоформи. Кваліфікація морфеми як узагальнюючої нелінійної значеннєвої одиниці, що реалізується в морфах. Аломорфи як ряд морфів певної морфеми, що зумовлені морфонологічними та лексико-граматичними особливостями попередніх до неї або наступних морфем. Диференційні ознаки варіантів морфем.

ТЕМА 1.2. Основні типи класифікацій морфем у сучасній українській мові за роллю у складі слова, за семантичною функцією, за наявністю або відсутністю звукового показника, за неоднорідністю звукового складу, місцем у слові, за кількісним складом, за ступенем здатності сполучатися з іншими морфемами, за ступенем поширеності, за походженням, за особливостями вияву в споріднених словах.

Коренева морфема та афіксальні. Особливості аloseмічних та моносемічних афіксів. Складні та прості афікси. Префікси та система постфіксальних афіксів. Флексія як поліфункціональне явище. Основні функції флексії. Поняття про конфікс як афікс із перерваною структурою. Структурна функція інтерфіксів як сполучних морфем складних слів.

Основа слова. Будова лексичної основи. Проблема похідності / непохідності основ. Особливості слів із зв'язаними основами. Історичні зміни в морфемній будові слова.

РОЗДІЛ 2. СЛОВОТВІР

ТЕМА 2.1. Поняття про словотвір та словотвірну систему української мови. Словотворення як джерело збагачення лексики.

Структура системи синхронного словотворення.

Словотвірна структура слова. Поняття твірної бази, твірної основи та форманта.

Словотвірний тип та словотвірна модель. Словотвірне значення та його місце в системі смислової структури слова.

ТЕМА 2.2. Способи словотворення сучасної української літературної мови: а) морфологічний спосіб та його різновиди; б) морфологічно-синтаксичний; в) лексико-семантичний.

ТЕМА 2.3. Особливості творення різних частин мови в українській мові. Особливості творення іменників в українській мові. Способи творення прикметників.

Особливості творення дієслів. Словотвір прислівників та службових частин мови.

Принципи словотвірного аналізу слів.

РОЗДІЛ 3. ГРАМАТИКА. МОРФОЛОГІЯ

ТЕМА 3.1. Граматика української мови як учення про її морфологічну та синтаксичну будову. Основні граматичні поняття.

Граматичне значення та способи його вираження в українській мові.

Граматична форма як окремий елемент парадигми. Основні типи граматичних форм.

Граматична категорія як узагальнене абстрактне поняття.

ТЕМА 3.2. Морфологія як розділ мовознавства. Предмет вивчення морфології. Поняття про словоформу. Взаємозв'язок між словом і словоформою.

Частини мови та принципи їх виділення в українській мові. Проблема поділу слів на лексико-граматичні класи в україністиці.

Поняття про слова категорії стану та модальні слова як окремі лексико-граматичні розряди слів.

ТЕМА 3.3. Іменник як частина мови.

Загальна характеристика іменника як частини мови. Семантико-граматичні ознаки його виділення.

Лексико-граматичні категорії іменника. Категорія конкретності та абстрактності.

Категорія власних і загальних назв. Категорія істот та неістот. Категорія збірності та одиничності. Категорія речовинності.

Граматичні категорії іменників. Категорія роду, її значення, морфологічне, синтаксичне та лексичне вираження.

Значення категорії числа та граматичні засоби вираження.

Відмінкова система сучасної української літературної мови. Категорія відмінка. Значення відмінків.

Іменникові парадигми. Поділ іменників на відміни. Диференціація у межах відмін. Варіантні парадигми.

Система закінчень іменників I відміни. Система закінчень іменників II відміни.

Парадигма іменників III та IV відмін.

Особливості відмінювання іменників множинної парадигми. Відмінювання іменників прикметникового типу, іншомовного походження та аббревіатур.

ТЕМА 3.4. Прикметник як частина мови

Загальна характеристика прикметника як частини мови.

Семантичні, морфологічні і синтаксичні особливості прикметника.

Семантико-граматичні групи прикметників. Якісні прикметники та їх семантико-граматичні категорії: категорія співвідносної міри якості, категорія безвідносної міри якості, категорія суб'єктивної оцінки якості.

Відносні та присвійні прикметники.

Семантико-граматичний розряд відносних прикметників. Тематичні групи відносних прикметників. Лексико-граматичні категорії відносних прикметників: темпоральності, локатива, речовинності, ознаки предмета за дією.

Категорія посесивності присвійних прикметників.

Перехід прикметників з однієї семантичної групи в іншу. Поняття про відносно-якісні та присвійно-відносні групи прикметників.

Особливості відмінювання прикметників.

Повні та короткі прикметники. Стягнені і нестягнені форми повних прикметників.

Словотвір прикметників. Морфологічні способи творення прикметників.

Перехід інших частин мови в прикметники. Явище субстантивації прикметників.

ТЕМА 3.5. Числівник як частина мови.

Проблема частиномовної природи числівника. Числівник як частиномовна морфологічна периферія. Морфологічні категорії числівників. Нівеляція категорії роду як характерна риса числівників. Особливості категорії числа у числівників.

Структурно-морфологічні групи числівників. Семантичні розряди числівників: означено-кількісні та неозначено-кількісні. Власне кількісні, збірні та дробові числівники в системі означено-кількісних. Закономірності поєднання збірних числівників з іменниками чоловічого, жіночого та середнього роду на позначення істот та неістот. Дробові числівники як гібридні аналітичні структури. Неозначено-кількісні числівники як одиниці, що не відображають ряду чисел і не створюють цілісної системи кількісних понять. Специфіка сполучення неозначено-кількісних числівників з конкретними іменниками та абстрактними найменуваннями.

Питання кваліфікації так званих порядкових числівників в українському мовознавстві: традиційний та нетрадиційний підходи.

Особливості відмінювання числівників. Розгалужена система відмінювання числівників як результат специфіки формування їх як окремої лексико-граматичної категорії із складною структурною організацією.

Характер сполучуваності числівників з іменниками. Кількісно-іменні сполучення з числівниками у називному відмінку. Кількісно-іменні словосполучення з числівниками в непрямих відмінках.

Наголошування числівників при словозміні. Синтаксичні функції числівників.

ТЕМА 3.6. Загальна характеристика займенника як частини

мови.

Історія формування займенників. Основні підходи в україністиці до кваліфікації займенника в системі частин мови.

Класифікація займенників за функціональним навантаженням.

Морфологічні категорії займенника. Особливості вияву категорій роду та числа в займенниках окремих розрядів.

Специфіка семантики займенників. Групи займенників за значенням та їх семантико-граматичні особливості.

Особливості відмінювання займенників. Відмінкові форми займенників.

Перехід займенників в інші частини мови. Роль окремих груп займенників у процесах адвербіалізації, кон'юнкціоналізації, партикуляції та інтер'єктивності.

Поняття про явище прономіналізації. Транспозиційний потенціал іменників, числівників та прикметників в процесі конверсії. Синтаксичні функції займенників та їх стилістичні особливості.

ТЕМА 3.7. Дієслово як частина мови

Поняття про дієслово як центральну частину мови: лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Первинні і вторинні дієслова.

Інфінітив, або неозначена форма дієслова, що позначає абстрактну, неактуалізовану певним чином дію поза морфологічними категоріями часу, способу, особи, числа.

Система дієслівних форм: дієвідмінювані (предикативні) та недієвідмінювані (непредикативні).

Типи дієслівних основ. Структурні класи дієслів.

Типи дієслівних основ: основа інфінітива і основа теперішнього часу. Дієслівні форми, що утворюються від основи інфінітива та основи теперішнього часу.

Структурні класи дієслів. Тип співвідношення між основою інфінітива і основою теперішнього часу становить зміст поняття «клас дієслова» Продуктивність та непродуктивність дієслівних класів.

Поділ дієслів на дієвідміни в українській мові за характером тематичного голосного в особовому закінченні. Основні правила класифікації дієслів на дієвідміни за основою інфінітива.

Граматичні категорії дієслова. Специфіка вияву граматичних категорій дієслова. Власне-дієслівні і невластне-дієслівні граматичні категорії. Категорія виду як центрально-периферійна дієслівна категорія мішаного типу. Групи дієслів за ознакою реалізації виду: 1) парновидові, 2) непарновидові; 3) двовидові. Особливості формування видових кореляцій дієсловами доконаного і недоконаного виду. Поняття про процеси перфективації та імперфективації. Основні засоби вираження видового значення. Одновидові (непарновидові) дієслова як вияви, що не протиставляються за видовою ознакою в межах видової пари. Двовидові дієслова з відсутніми морфологічно вираженими ознаками виду.

Дієслівні роди як морфолого-словотвірні категорії. Різновиди дієслівних родів за типом словотворчого афікса: префіксальні, суфіксальні, префіксально-суфіксальні, префіксально-постфіксальні, постфіксальні. Групи дієслівних родів за значенням: 1) фазові; 2) кількісні; 3) результативні.

Категорії особи і числа. Семантичний зміст категорії особи. Дієслова неповної особової парадигми: 1) дієслова, що вживаються тільки в III особі однини і множини; 2) дієслова, що виступають лише в особових формах множини; 3) дієслова, що мають тільки III особу однини; 4) дієслова, що виражають лише значення III особи множини.

Семантична мотивація одноособових (моноособових) дієслів.

Словозміна дієслів (дієвідмінювання). Основні типи парадигм дієвідмінювання: 1) перша особова парадигма теперішнього-майбутнього часу (доконаного виду); 2) парадигма майбутнього часу недоконаного виду; 3) парадигма минулого часу; 4) парадигма наказового способу; 5) парадигма

умовного способу; б) парадигма форм атематичних дієслів. Особливості дієслівних основ і флексій.

Словозмінна категорія часу дієслів. Транспозиційний потенціал графем часу. Системні зв'язки категорій часу і виду.

Категорія способу. Дійсний, умовний, наказовий, спонукальний, бажальний способи. Транспозиційні особливості форм дієслівного способу.

Статус категорії перехідності / неперехідності в граматичних студіях української мови. Основні підстави для кваліфікації категорії перехідності / неперехідності як морфолого-словотвірної-синтаксичної. Семантична ознака перехідності / неперехідності. Лексико-семантичні групи перехідних та неперехідних дієслів. Принцип урахування при визначенні категорії перехідності / неперехідності форми іменника, що називає предмет або істоту в об'єктній позиції.

Категорія стану як морфолого-словотвірної-синтаксична категорія міжрівневого типу. Традиційна концепція категорії стану в українському мовознавстві. Сучасна теорія категорії стану як відношення дії до суб'єкта, який може бути діючим (активним) або недіючим (пасивним).

Перехід інших частин мови в дієслово (вербалізація). Поняття про вербалізацію. Ступені і різновиди вербалізації.

ТЕМА 3.8. Дієприкметник. Предикативні форми на -но, -то

Дієприкметник як особлива форма дієслова: лексичне та граматичне значення, синтаксична функція.

Основні нетрадиційні підходи до кваліфікації дієприкметника в системі частин мови.

Спростування традиційного твердження про кваліфікацію категорії часу в дієприкметника. Якісна відмінність часового значення дієприкметника від дієслівного.

Дієприкметникові форми активного та пасивного стану. Явища конверсії. Предикативні форми на -но, -то.

Дієприкметникові форми активного та пасивного стану. Особливості творення активних і пасивних дієприкметників

Явища конверсії (ад'єктивація, субстантивація) в системі дієприкметників. Критерії розмежування дієприкметників та прикметників.

Предикативні форми на -но, -то. Генетичний зв'язок предикативних форм з дієприкметниками.

ТЕМА 3.9. Дієприслівник як незмінна дієслівна форма.

Критерії виділення в сучасному мовознавстві дієприслівника як дієслівно-прислівникового утворення. Підстави для кваліфікації дієприслівника як віддієслівного прислівника та як самостійної частини мови.

Перегляд питання про вихідну форму дієприслівників. Здатність дієприслівників набувати відносного часу: попередності, одночасності, наступності як обставинних значень .

Дієприслівники доконаного та недоконаного виду. Особливості творення дієприслівників доконаного та недоконаного виду. Ступені адвербіалізації дієприслівника.

ТЕМА 3.10. Поняття про прислівник як частину мови.

Лексичне значення, морфологічні особливості, синтаксична роль прислівника як частини мови. Морфологічна безкатегорійність та одноформність прислівника.

Семантико-синтаксичні розряди прислівників: 1) означальні; 2) обставинні. Семантика та функціональне навантаження обставинних прислівників. Часткові підрозряди обставинних прислівників.

Означальні прислівники. Основні групи означальних прислівників: 1) якісно-означальні; 2) способу дії; 3) порівняльно-уподібнювальні; 4) міри вияву ознаки. Категорія співвідносної міри якості (ступені порівняння), безвідносної міри якості та суб'єктивної оцінки якісно-означальних прислівників.

Перехід інших частин мови в прислівник. Ступені адвербіалізації різних частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний. Види адвербіалізації за частиномовною співвіднесеністю: відіменникова, відприкметникова, відчислівникова, відзайменникова, віддієслівна. Перехід прислівників у інші частини мови.

ТЕМА 3.11. Загальні відомості про прийменник як частину мови.

Історія формування прийменника в українській мові. Основні підходи в сучасному мовознавстві до визначення статусу прийменника. Сутність морфемної концепції службових слів.

Принципи класифікації прийменників. Первинні і вторинні прийменники за походженням.

Класифікація прийменників за семантичними протиставленнями: 1) динамічність - статичність; 2) контактність - дистантність. Основні семантичні типи прийменників: просторові, темпоральні, логічні. Явище синонімії прийменникових конструкцій. Основні причини переходу інших частин мови

ТЕМА 3.12. Загальне поняття про сполучник як службову частину мови.

Класифікація сполучників у сучасному мовознавстві як окремого типу аналітичних синтаксичних слів-морфем.

Первинні і вторинні сполучники.

Поділ сполучників за структурою (прості і складені) та способом уживання (одиничні, повторювані, парні).

Синтаксичні функції сполучників. Класифікація сполучників за семантичними ознаками на сурядні та підрядні. Сурядні (паратактичні) сполучники та їх різновиди (єднальні, протиставні, розділові, градаційні, приєднувальні, пояснювальні, або уточнюючі).

Основні функції сполучників підрядності (гіпотактичних). Функціональні різновиди підрядних сполучників (з'ясувально-об'єктні, означальні, часові, місця, причинові, умовні, мети, допустові, порівняльні). Сутність явища кон'юнкціоналізації в системі сполучників.

ТЕМА 3.13. Поняття про частку як частину мови.

Проблема лінгвістичного статусу часток. Склад часток за походженням та будовою.

Класифікація часток за функціонально-семантичними ознаками. Розряди часток за структурними особливостями (за місцем і роллю в мовних одиницях): фразові частки, формотворчі.

Співвідносність часток з іншими частинами мови. Транспозиція інших частин мови у частки (партикуляція).

ТЕМА 3.14. Загальна характеристика вигуків як частини мови.

Проблема статусу вигуків у сучасному мовознавстві.

Звукова і морфемна структура інтер'єктивів (первинні і вторинні). Основні розряди вигуків: 1) власне вигуки; 2) звуконаслідування.

Часткові підрозряди інтер'єктивів (емоційні, імперативні, етикетні, вокативні). Явище переходу інших частин мови у вигуки (інтер'єктивація).

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин								
	Денна форма				Заочна форма				
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.		Самост.р	Лекції	Практ.	Конс.
РОЗДІЛ 1. МОРФЕМОЛОГІЯ									
Тема 1.1. Предмет і завдання морфемології як розділу мовознавства.	7	1	1		5				
Тема 1.2. Основні типи класифікацій морфем у сучасній українській мові	7	1	1		5				
Разом за розділом 1	14	2	2	-	10				

РОЗДІЛ 2. СЛОВОТВІР

Тема 2.1. Поняття про словотвір та словотвірну систему української мови.	7	1	1		5					
Тема 2.2. Способи словотворення сучасної української літературної мови.	7	1	1		5					
Тема 2.3. Особливості творення різних частин мови в українській мові.	5	-	-		5					
Разом за розділом 2	19	2	2	-	15					

РОЗДІЛ 3. ГРАМАТИКА. МОРФОЛОГІЯ

Тема 3.1. Граматика української мови як учення про її морфологічну та синтаксичну будову.	7	1	1		5					
Тема 3.2. Морфологія як розділ мовознавства.	7	1	1		5					
Тема 3.3. Іменник як частина мови.	15	4	6		5					
Тема 3.4. Прикметник як частина мови.	13	4	4		5					
Разом за розділом 3 (3 сем.)	42	10	12	-	20					
ВСЬОГО ЗА 3-Й СЕМЕСТР	75	14	16	-	45					
Тема 3.5. Числівник як частина мови.	5	1	1		3					
Тема 3.6. Загальна характеристика займенника як частини мови.	5	1	1		3					
Тема 3.7. Дієслово як частина мови.	13	4	4	2	3					
Тема 3.8. Дієприкметник. Предикативні форми на -но, -то.	5	1	1		3					
Тема 3.9. Дієприслівник як незмінна дієслівна форма.	5	1	1		3					
Тема 3.10. Поняття про прислівник як частину мови.	7	2	2		3					
Тема 3.11. Загальні відомості про прийменник як частину мови.	6	1	2		3					
Тема 3.12. Загальне поняття про сполучник як службову частину мови.	6	1	2		3					
Тема 3.13. Поняття про частку як частину мови.	4	1	1		2					
Тема 3.14. Загальна характеристика вигуків як частини мови.	4	1	1	-	2					
ВСЬОГО ЗА 4-Й СЕМЕСТР	60	14	16	2	28					
УСЬОГО ГОДИН	135	28	32	2	73					

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1.1. Предмет і завдання морфемології як розділу мовознавства.	1	
2	Тема 1.2. Основні типи класифікацій морфем у сучасній українській мові	1	
3	Тема 2.1. Поняття про словотвір та словотвірну систему української мови.	1	
4	Тема 2.2. Способи словотворення сучасної української літературної мови.	1	
5	Тема 2.3. Особливості творення різних частин мови в українській мові.	-	
6	Тема 3.1. Граматика української мови як учення про її морфологічну та синтаксичну будову.	1	
7	Тема 3.2. Морфологія як розділ мовознавства.	1	
8	Тема 3.3. Іменник як частина мови.	6	
9	Тема 3.4. Прикметник як частина мови.	4	
10	Тема 3.5. Числівник як частина мови.	1	
11	Тема 3.6. Загальна характеристика займенника як частини мови.	1	
12	Тема 3.7. Дієслово як частина мови.	4	
13	Тема 3.8. Дієприкметник. Предикативні форми на -но, -то.	1	
14	Тема 3.9. Дієприслівник як незмінна дієслівна форма.	1	
15	Тема 3.10. Поняття про прислівник як частину мови.	2	
16	Тема 3.11. Загальні відомості про прийменник як частину мови.	2	
17	Тема 3.12. Загальне поняття про сполучник як службову частину мови.	2	
18	Тема 3.13. Поняття про частку як частину мови.	1	
19	Тема 3.14. Загальна характеристика вигуків як частини мови.	1	
Разом		32	

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1.1. Предмет і завдання морфемології як розділу мовознавства.	5	
2	Тема 1.2. Основні типи класифікацій морфем у сучасній українській мові	5	
3	Тема 2.1. Поняття про словотвір та словотвірну систему української мови.	5	
4	Тема 2.2. Способи словотворення сучасної української літературної мови.	5	
5	Тема 2.3. Особливості творення різних частин мови в українській мові.	5	
6	Тема 3.1. Граматика української мови як учення про її морфологічну та синтаксичну будову.	5	
7	Тема 3.2. Морфологія як розділ мовознавства.	5	
8	Тема 3.3. Іменник як частина мови.	5	
9	Тема 3.4. Прикметник як частина мови.	5	
10	Тема 3.5. Числівник як частина мови.	3	
11	Тема 3.6. Загальна характеристика займенника як частини мови.	3	
12	Тема 3.7. Дієслово як частина мови.	3	
13	Тема 3.8. Дієприкметник. Предикативні форми на -но, -то.	3	
14	Тема 3.9. Дієприслівник як незмінна дієслівна форма.	3	
15	Тема 3.10. Поняття про прислівник як частину мови.	3	
16	Тема 3.11. Загальні відомості про прийменник як частину мови.	3	
17	Тема 3.12. Загальне поняття про сполучник як службову частину мови.	3	
18	Тема 3.13. Поняття про частку як частину мови.	2	
19	Тема 3.14. Загальна характеристика вигуків як частини мови.	2	
Разом		73	

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Венжинович Н. Ф. Сучасна українська літературна мова. Морфологія [Текст] : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., допов. і перероб.

Ужгород : Сабов А. М., 2022. 221 с.

2. Корольова В. В., Самойленко В. В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія [Текст]. Ч. 1. Дніпро : Дріант , 2021. 71 с.

3. Лаврінець О. Я. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія [Текст] : підручник / О. Я. Лаврінець, К. С. Симонова, І. Я. Ярошевич ; [за ред. О. Я. Лаврінець] ; Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.". Київ : Києво-Могилянська академія, 2019. 521 с.

4. Сучасна українська літературна мова: підготовка до атестації [Текст] : навч. посіб. / Гороф'янюк І. В. [та ін.] ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця : Твори, 2021. 157 с.

5. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Інститут української мови. Київ: Наукова думка, 2019. 391 с.

Додаткові:

1. Бабій І. М., Вільчинська Т. П. Службові слова в сучасній українській мові. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 96 с.

2. Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів: навч. посібн. / [І.І. Брага, Л.І. Дорошенко, А.А. Силка та ін.]; за ред. А.А. Силки. Вид. 2-ге, випр. і допов. Суми : Університетська книга, 2013. 348 с.

3. Кононенко І. В. Прикметник у слов'янських мовах. К., 2009. 495 с.

4. Корнієнко І. А. Сучасна українська літературна мова: у 2-х ч. Ч. 1: Граматика. Словотвір. Морфеміка. Морфологія. Іменні частини мови. Миколаїв, 2014. 208 с.

5. Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників. Луцьк, 2002. 179 с.

6. Кучеренко І. К. Актуальні проблеми граматики. Львів, 2003. 226 с.

7. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Дієслово. Прислівник. Станівник. Модальник. Службові частини мови. Вигук: Методичні рекомендації та вказівки до самостійної роботи / І. А. Корнієнко. Миколаїв, 2016 121 с.

Інформаційні ресурси:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови – URL: <http://www.slovnyk.net>.

2. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ : Вища шк., 2002. 439 с. –
URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>

3. Електронні версії словників термінографічної серії «СловоСвіт». – URL: tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/Terminohrafichna_serija_Slowo...

4. Жовтобрюх, М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови : [у 2 ч.] Ч. 1 : підруч. для ф-тів мови і л-ри пед. ін-тів. Вид. 3-тє. Київ : Радянська школа, 1965. 422 с. – URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000591)

Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000591

5. Ізборник. – URL: <http://litopys.org.ua>

6. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник. За ред. С. О. Караман. Київ : «Літера ЛТД», 2011. 520 с. – URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11333/1/%D0%A1%D0%A3%D0%9B%D0%9C_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD.pdf

7. Лінгвістичний портал з української мови. – URL: www.mova.info. 8. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. та ін. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. Київ : Знання, 2010. 270 с. – URL: <https://pick.net.ua/uk/extra/psosvita/1310-suchasna-ukrainska-literaturna-mova>

9. Словники он-лайн. – URL: www.rozum.org.ua .

10. Словники України. – URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.

11. Сучасна українська літературна мова : підруч. для студентів вузів, які вивч. дисципліну "Сучас. укр. літ. мова" / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.]; за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища школа, 1994. 413, [1] с. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004002

12. Українська мова : Енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>.

Методичне забезпечення до курсу

1. Офіційно-діловий стиль української мови: правописні норми: Методичні рекомендації / Автор-розробник, упорядник Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 68 с.

2. Рудь О. М. Вступ до мовознавства : методичні рекомендації. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 92 с.

3. Рудь О. М., Семенов О. М. Культура фахової мови : навчальний посібник. Суми: СОІППО, 2013. 260 с.

4. Рудь О. М., Семенов О. М. Культура фахової мови. Тестові завдання : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 204 с.
5. Українська мова для державних службовців: навчальний посібник / Автори-розробники, упорядники Пшенична Л. В., Рудь О. М., Семенов О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 278 с.
6. Рудь О. М. Складні прикметники поетичної мови ХХ століття : монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 248 с.
7. Рудь О. М. Прикметник у сучасній українській мові : методичні рекомендації до практичних занять. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 34 с.
8. Рудь О. М. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія : Навчально-методичний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 183 с.

Опис навчальної дисципліни I

I СЕМЕСТР

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
3-й		3-й	
Семестр			
5-й		5-й	
Лекції			
16 год.			
Практичні, семінарські			
16 год.			
Самостійна робота			
58 год.			
Консультації:			
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин - 90			

II СЕМЕСТР

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2,5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
3-й		3-й	
Семестр			
6-й		6-й	
Лекції			
16 год.			
Практичні, семінарські			
16 год.			
Самостійна робота			
41 год.			
Консультації:			
2			
Вид контролю: іспит			
Загальна кількість годин - 75			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою курсу «Сучасна українська літературна мова» є формування у здобувачів поглибленого розуміння базових категорій сучасної синтаксичної теорії, її концептуальних парадигм і персоналій; теоретичне й практичне утвердження загальновизнаних диференційних ознак синтаксичних одиниць, зокрема синтаксису простого й простого ускладненого речень.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є синтаксис простого й простого ускладненого речень, а саме: основні поняття синтаксису; словосполучення; речення як основна одиниця синтаксису; типологія речень; просте двоскладне речення; головні та другорядні члени речення; односкладні та неповні речення; просте ускладнене речення; однорідні та відокремлені члени; звертання, вставні й вставлені конструкції.

Завданням вивчення навчальної дисципліни є *сформувати* теоретичні знання студентів через аналіз і узагальнення основних понять синтаксису, сучасних концепцій синтаксису простого та простого ускладненого речень, комунікативної та семантико-структурної типології простих речень і принципів їх класифікації; *дослідити* семантико-синтаксичні відношення та форми підрядних зв'язків у словосполученні, користуючись сучасною методикою; *диференціювати* головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, враховуючи явище синкретизму; *кваліфікувати* тип ускладнення простого речення; системна характеристика основних типів словосполучень, простих елементарних і неелементарних речень, предикативних центрів, другорядних членів речення; *сприяти* вдосконаленню практичних навичок і вмінь виконувати синтаксичний аналіз речення; *сформувати* в студентів свідоме розуміння автентичних синтаксичних норм української мови, що вбачаємо надзвичайно актуальним в умовах регіональної мовної ситуації українсько-російського порубіжжя.

Регіональний аспект застосовано також під час окреслення творчих завдань, тренувальних вправ, завдань для самостійних і контрольних робіт на матеріалі текстів письменників, академічної спільноти, культурних і громадських діячів Сумщини тощо.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)

(«Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_2866f.pdf).

Методи навчання

проблемно-пошукові, дослідницькі, проєктні, інтерактивні (вебінари, тренінги, дистанційні освітні технології), самонавчання, практичні методи навчання (вправи, практичні та дослідні роботи).

Методики та технології навчання

теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування), практико-операційні (вправи, алгоритми, експерименти), пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (виконання тестів, вправ), контрольньо-оцінювальні (виступ, контрольна робота).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зв'язки з навчальними курсами професійного циклу: фахова українська мова, сучасна українська літературна мова (розділ морфологія), історія української мови та ін.

3. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення дисципліни «Сучасна українська літературна мова» спрямоване на формування у студентів передбачених освітньо-професійною програмою компетентностей:

Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність	ІК	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2 ЗК 4 ЗК 5 ЗК 6 ЗК 7 ЗК 8 ЗК 9	ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях. ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення суспільної мети. ЗК 5. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу нетерпимості до корупції, принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності. ЗК 6. Здатність використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано

		<p>висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, продуктивного спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, до толерантного сприймання різноманітних думок, ідей.</p> <p>ЗК 8. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.</p> <p>ЗК 9. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.</p>
<p>Професійні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)</p>	<p>ПК 1 ПК 2 ПК 3 ПК 11 ПК 13 ПК 14</p>	<p>ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно комунікативні уміння та навички учнів, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: використовувати систему у теоретичних знань та практичних умінь з української мови, української літератури, зарубіжної літератури та методики їх навчання в ході вирішення професійних завдань; моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання, визначених державними стандартами освіти; формувати й розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності та наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти; здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку; розвивати критичне мислення; формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p>

		<p>ПК 11. Організаційна компетентність як здатність: організувати процес навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; організувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності; здатність організувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.</p> <p>ПК 13. Здатність до навчання впродовж життя як здатність: здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з колегами на засадах партнерства та підтримки, дотримуючись принципів професійної етики.</p> <p>ПК 14. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.</p>
--	--	---

Після завершенню вивчення курсу здобувачі освіти здатні продемонструвати такі програмні результати навчання:

Програмні результати навчання		
Знання	<p>ПРЗ 1 ПРЗ 2 ПРЗ 5 ПРЗ 8 ПРЗ 11</p>	<p>ПРЗ 1. Знати психолого-педагогічні засади теорії навчання, концептуальні основи шкільної освіти в галузях українського та зарубіжного мовознавства, літературознавства, цілі і завдання навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти (на рівні основної школи); наукові основи шкільних курсів української мови, української літератури, англійської мови.</p> <p>ПРЗ 2. Знати мовні норми, стилі української літературної мови, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРЗ 5. Знати й розуміти зміст ключових компетентностей, наскрізні уміння здобувачів освіти, визначені державними стандартами освіти; знати й розуміти вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, рівні сформованості їхніх компетентностей.</p> <p>ПРЗ 8. Знати інформаційно-цифрові технології для супроводу освітнього процесу, цифрові середовища та цифрові ресурси, доцільні прийоми їх використання під час навчання української мови, української літератури,</p>

		<p>зарубіжної літератури, правила безпеки у цифровому середовищі.</p> <p>ПРЗ 11. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної недоброчесності, правила використання об'єктів авторського права на рівні необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки як в академічній спільноті, так і подальшій педагогічній діяльності.</p>
<p>Уміння</p>	<p>ПРУ 2 ПРУ 3 ПРУ 4 ПРУ 6 ПРУ 12 ПРУ 13</p>	<p>ПРУ 2. Уміти демонструвати та застосовувати знання з української мови, української літератури, зарубіжної літератури (на рівні основної школи) для формулювання та вирішення завдань різних рівнів складності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 3. Уміти пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, зарубіжної літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті; зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; аналізувати твори української та зарубіжної класики й сучасності у взаємозв'язках з українською та світовою культурою; порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.</p> <p>ПРУ 4. Уміти використовувати різні методи, форми і засоби навчання учнів з української мови, української літератури, зарубіжної літератури; формувати у здобувачів освіти здатність до взаєморозуміння / міжособистісної взаємодії, враховуючи вікові психологічні особливості у процесі навчання.</p> <p>ПРУ 6. Уміти оцінювати проблемну ситуацію та/або завдання на основі всебічного аналізу з метою виявлення шляхів їх вирішення; використовувати та вдосконалювати методики навчання конкретних тем з української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах середньої освіти (на рівні основної школи); сприймати, аналізувати й реалізовувати інновації у професійній діяльності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 12. Уміти відшукувати інформацію у різноманітних джерелах, аналізувати, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати; готувати доповіді, презентації, брати участь у дискусії.</p> <p>ПРУ 13. Уміти використовувати іноземну мову в практичній діяльності.</p>

Комунікація	ПРК 1 ПРК 2	<p>ПРК 1. Володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p> <p>ПРК 2. Здатність ефективно комунікувати, використовуючи вербальні та невербальні прийоми впливу на учнів, для досягнення навчальних цілей, організувати ефективну комунікацію, взаємодію та рефлексію учнів у процесі навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p>
Автономія і відповідальність	ПРА 1 ПРА 3	<p>ПРА 1. Мати сформовану мотивацію до здійснення професійної діяльності, бути готовим сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя та принципів академічної доброчесності.</p> <p>ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії, планувати процес самонавчання та самовдосконалення в контексті неперервної фахової підготовки, використовуючи способи збереження як фізичного так і психічного здоров'я, запобігаючи професійному вигоранню.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує фундаментальні, різнобічні, системні знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань; володіє знаннями, здобутими у ході виконання самостійної роботи; володіє інформацією про найновіші досягнення у лінгвістичній галузі, вміє застосувати її для розв'язання практичних завдань. <i>Уміння:</i> виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей; здатен запропонувати власні шляхи і способи розв'язання лінгвістичних задач.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>

82 - 89	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує повною мірою знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань.</p> <p><i>Уміння:</i> виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
74 - 81	<p><i>Знання:</i> здобувач на належному рівні засвідчує знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.</p> <p><i>Уміння:</i> виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияву всіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
64 - 73	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує задовільні знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; має фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не завжди може запропонувати власні приклади; не застосовує знання у нових умовах або слабо орієнтується в тому, як їх застосувати; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи; не здатен до креативності.</p> <p><i>Уміння:</i> виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні деякі недоліки; тяжіє до творчого розв'язання лінгвістичних задач.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
60 - 63	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує достатні знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; має фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час</p>

	<p>колективної роботи. <i>Уміння</i>: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико- синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки. Здобувач у цілому дотримується принципів <i>академічної добросовісності</i>.</p>
35-59	<p><i>Знання</i>: здобувач засвідчує слабкі знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різномірних особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; слабо володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формування визначень, не може навести приклади. <i>Уміння</i>: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей.</p>
1 - 34	<p><i>Знання</i>: здобувач не засвідчує знання будови української мови, стилістичної системи української літературної мови, різномірних особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; не володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формулювання визначень, не може навести приклади; не обізнаний з науково-довідковою літературою. <i>Уміння</i>: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей; не вміє застосовувати теоретичні положення у розв'язанні практичних завдань.</p>

Розподіл балів

I СЕМЕСТР

Поточний контроль							Разом	Загальна сума	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7		64	100
Поточний контроль									
8	8	8	8	16	8	8			
Контроль самостійної та контрольної роботи							36		
7	7		7	7		Контр. р. 8			

Розподіл балів

II СЕМЕСТР

Поточний контроль							Разом	Сума	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5			40	75	25	100
Поточний контроль										
10	10	5	10	5						
Контроль самостійної, контрольної роботи, ІНДЗ							35			
5	5		5	5	Контр. р. 5.	ІНДЗ 10				

* Згідно з Положенням «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка. Новою редакцією» від 28.11.2022 року можливе зарахування результатів навчання. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно з переліком компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання:

Засоби діагностики результатів навчання проводяться відповідно до вимог Положення *«Порядок організації поточного, семестрового контролю та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти із використанням дистанційних технологій у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (від 25 травня 2020 року)»*.

Засобами діагностики та формами контролю є: поточний контроль (усне / письмове опитування, тестування, проєкти, есе, виконання творчих завдань, індивідуальна доповідь, участь у дискусіях та ін.), перевірка самостійної роботи, індивідуальне навчально-дослідне завдання (тези, участь у конференції з доповіддю, у конкурсі студентських наукових робіт із проблем синтаксису); підсумковий контроль (іспит).

6. Програма навчальної дисципліни Сучасна українська літературна мова (синтаксис простого і простого ускладненого речення)

Розділ 1. Синтаксис словосполучення та простого речення

Тема 1.1. Загальні питання синтаксису. Предмет синтаксису. Синтаксис як розділ граматики. Синтаксис мови і синтаксис мовлення. Зв'язок синтаксису з іншими науками. Самобутність українського синтаксису. З історії становлення українського синтаксису. Основні поняття синтаксису. Система і типи синтаксичних одиниць у словосполученні і реченні. Синтаксичні відношення і зв'язки. Засоби вираження синтаксичних зв'язків.

Тема 1.2. Словосполучення в системі синтаксичних одиниць. Словосполучення як непередикативна синтаксична одиниця. З історії вчення про словосполучення. Різні погляди вчених на природу словосполучення. Словосполучення серед інших мовних одиниць: словосполучення і слово; словосполучення і речення. Принципи класифікації словосполучень: синтаксичний зв'язок у словосполученнях (сурядні і підрядні); структура словосполучень (прості і складні); ступінь семантичного злиття компонентів словосполучення (вільні і синтаксично неподільні); морфологічна природа стрижневого слова (іменні, дієслівні, прислівникові); семантико-синтаксичні відношення в словосполученні (атрибутивні, об'єктні, адвербіальні); форми підрядного зв'язку у словосполученні (узгодження, кореляція, керування, прилягання).

Тема 1.3. Речення як основна одиниця синтаксису. Типологія речень у сучасній українській мові. Поняття про речення. Проблема тлумачення поняття "речення" в мовознавстві. Сучасне розуміння речення: формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти. Головні ознаки речення. Порядок слів у простому реченні. Актуальне членування речення. Речення і судження. Комунікативні типи речення: класифікація речень за модальністю (розповідні,

питальні, спонукальні, бажальні, переповідні, гіпотетичні) та емоційністю (окличні і неокличні)); поділ речень за характером співвідношення змісту речення з дійсністю (стверджувальні і заперечні). Формально синтаксична типологія речень (прості і складні, поширені і непоширені, ускладнені і неускладнені, повні і неповні, членовані і нечленовані). Статус і граматична природа неповних речень у сучасному мовознавстві. Критерії визначення неповноти речення та розмежування неповних і односкладних речень. Типи неповних речень: еліптичні, контекстуальні, ситуативні, видільні, обірвані. Еквіваленти речення (слова-речення, незакінчені речення, звертання-речення).

Парадигматика в системі речень. Речення і синтагма.

Тема 1.4. Просте двоскладне речення. Головні члени речення. Загальна характеристика підмета і присудка як предикативного центру простого двоскладного речення.

Підмет. Структурно-семантична та граматична характеристика підмета. Диференційні ознаки підмета. Різновиди підметів: прості (іменник у називному відмінку, прикметник у називному відмінку; субстантивованій прикметник дієприкметник, займенник, числівник, прислівник; субстантивована службова частина мови; вигук; прийменниково-іменникове або іменниково-іменникове сполучення темпорального значення; фразеологізм; лексикалізоване словосполучення; займенникова сполука; інфінітив) і складені (кількісний; соціативний; сполучення займенника або числівника та родового відмінка займенника, іменника з прийменником; сполучення неозначеного займенника з прикметником; сполучення іменника зі значенням сукупності з іменником у родовому відмінку; інфінітивний; речення).

Присудок. Морфологічні і семантичні вияви присудка. Диференційні ознаки присудка. Різновиди присудків: простий дієслівний присудок (дієслово дійсного, умовного або наказового способу; фразеологізм дієслівного типу; інфінітив; вигуково-дієслівна форма); складений присудок: складений дієслівний (інфінітив + фазове чи модальне допоміжне дієслово, фразеологізм, предикативний прикметник чи прислівник); ускладнена форма складеного дієслівного присудка (кілька допоміжних дієслів + інфінітив); складений іменний (дієслово-зв'язка + іменна частина мови: іменник, прикметник, займенник, числівник, дієприкметник, прислівник, фразеологізм); складений змішаний (поєднання складеного дієслівного та складеного іменного присудків); подвійний (особова форма повнозначного дієслова на позначення руху, стану чи діяльності + прикметник чи дієприкметник).

Координація форм підмета і присудка. Активний і пасивний звороти двоскладного речення.

Тема 1.5. Односкладні речення. Поняття про односкладні речення в сучасному мовознавстві. З історії вчення про односкладні речення. Типи односкладних речень за формою і граматичним значенням: дієслівні (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні); іменні (номінативні, вокативні, генітивні). Різні погляди науковців на типологію односкладних речень.

Морфологічне вираження головного члена означено-особового речення (дієслова): перша особа однини / множини теперішнього / майбутнього часу; друга особа однини / множини теперішнього / майбутнього часу; перша особа множини наказового способу; друга особа однини/множини наказового способу.

Морфологічне вираження головного члена неозначено-особового речення (дієслова): третя особа множини теперішнього / майбутнього часу; минулий час дійсного способу у множині; умовний спосіб у множині.

Морфологічне вираження головного члена узагальнено-особового речення (дієслова): друга особа однини теперішнього / майбутнього часу дійсного способу; друга особа однини/множини наказового способу; третя особа однини/множини теперішнього часу дійсного способу; минулий час.

Морфологічне вираження головного члена безособового речення: безособове дієслово; особове дієслово, вжите в значенні безособового; безособове дієслово із залежним інфінітивом; предикативний прислівник чи слово категорії стану; слово категорії стану із залежним інфінітивом; безособова форма на *-но, -то*; заперечна предикативна форма.

Типи інфінітивних речень: спонукальне; питальне; бажальне; виражає побажання, пораду; виражає об'єктивно-суб'єктивну зумовленість дії (неминучість, можливість / неможливість тощо).

Семантико-структурні типи номінативних речень: буттєве; вказівне; оцінне (окличне); називне.

Тема 1.6. Другорядні члени речення. Загальна характеристика другорядних членів речення. Різні погляди на другорядні члени та їх класифікацію в синтаксичній науці. Традиційна класифікація другорядних членів речення.

Означення як синтаксичне вираження атрибута, його особливості: тип залежно від синтаксичного зв'язку (узгоджене, неузгоджене); поширене / непоширене; препозитивне/постпозитивне; спосіб морфологічного вираження *узгоджених* (прикметник, дієприкметник, займенник, числівник, прикметниковий чи дієприкметниковий зворот); *неузгоджених* (іменник у непрямому відмінку, прийменниково-іменникова форма, інфінітив, прислівник, дієприслівник, займенник, синтаксично неподільне словосполучення, фразеологізм, невідмінюване слово, графічне скорочення тощо) означень. Розмежування неузгоджених означень і додатків.

Прикладка як різновид означення. Особливості прикладки: поширена / непоширена; препозитивна / постпозитивна; відокремлена / невідокремлена; власна / загальна назва; видова / родова назва означає: 1) характеристика особи за професією, родом занять, національністю, соціальним станом, місцем проживання, родинними стосунками, віком, статтю тощо; 2) образно- метафорична характеристика особи чи предмета. Розмежування прикладки і складного слова.

Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Типи (прямий / непрямий) та спосіб морфологічного вираження *прямих* (знахідний відмінок іменника, займенника тощо без прийменника; родовий відмінок іменника при заперечному

дієслові; родовий партитивний, родовий відмінок у сполученні зі словами *жаль, шкода*) і *непрямих* (непрямі відмінки іменника, займенника, іменникового словосполучення тощо з прийменниками й без прийменників, крім тих, якими виражається прямий додаток; інфінітив) додатків.

Обставина як синтаксичне вираження різних ознак і відношень дії або стану. Семантичні типи обставин (способу дії, міри і ступеня, місця, часу, причини, мети, умови, допустовості, наслідку) та способи морфологічного вираження (прислівник; дієприслівник; дієприслівниковий зворот; іменник; прийменниково-іменникова форма; інфінітив; фразеологізм; синтаксично неподільне словосполучення).

Синкретичні члени речення. Нове вчення про другорядні члени речення: обов'язкові й необов'язкові члени речення, валентно зумовлені члени речення. Детермінанти та їх різновиди. Дуплексиви.

Розділ 2. Синтаксис простого ускладненого речення

Тема 2.1. Поняття про синтаксичне ускладнення в структурі простого речення. Семантична складність речення й формальне ускладнення простого речення. Основні типи ускладнень: однорідні члени, відокремлені члени, вставні слова і словосполучення, вставлені компоненти речення, звертання.

Тема 2.2. Однорідні члени речення. Поняття про однорідні члени речення. Тип відношень між однорідними членами речення (єднальні, зіставно-протиставні, розділові, градаційні, приєднувальні) та відкритість / закритість однорідного ряду. Засоби вираження однорідності (сурядні сполучники, інтонація).

Проблема диференціації однорідних членів речення та подібних до них лексико-граматичних утворень (поєднання дієслів, що становлять предикативне ціле; фразеологізм; лексичний повтор; уточнювальні члени речення; різні граматичні вияви одного члена речення).

Однорідні і неоднорідні означення. Лексико-граматичні показники, що зумовлюють однорідність означень: перелічувальна характеристика предметів за однією ознакою; перше означення підсилюється / уточнюється другим і наступними; постпозиція означень стосовно означуваного слова; означення виражені одним лексико-граматичним розрядом прикметника; тісний граматичний зв'язок кожного означення з означуваним словом; поєднання сурядним сполучником; означення-епітети / синоніми / антоніми; прикметник і дієприкметниковий зворот після нього. Причини неоднорідності: відсутність супідрядного зв'язку з означуваним словом; характеризують предмет з різних боків; виражені прикметниками різних лексико-граматичних розрядів; виражені займенником і прикметником; виражені числівником і прикметником; виражені дієприкметником / дієприкметниковим зворотом і прикметником після нього.

Однорідність підметів, присудків, додатків, обставин.

Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Семантичні

особливості (родова назва; якісна оцінка; власне / кількісне узагальнення тощо) та спосіб морфологічного вираження узагальнювальних слів (іменник; прикметник; числівник; займенник; дієслово; прислівник; фразеологізм; словосполучення).

Тема 2.3. Речення з відокремленими другорядними членами. Поняття про відокремлення. Основні умови відокремлення другорядних членів.

Напівпредикативні відношення при відокремленні другорядних членів речення.

2.3.1. Відокремлення означень. Спосіб морфологічного вираження відокремлених означень: прикметниковий зворот; дієприкметниковий зворот; інфінітив; одиничні іменники / прикметники / дієприкметники; субстантивний зворот. Умови відокремлення означень, виражених дієприкметниковими зворотами: постпозиція щодо означуваного слова; додатковий обставинний відтінок значення (часовий, причинний, умовний, допустовий); послаблений синтаксичний зв'язок з означуваним словом (віддаленість від означуваного слова); означуване слово виражене особовим займенником. Умови відокремлення прикладок: постпозиція щодо означуваного слова; означуване слово виражене власною назвою; означуване слово виражене особовим займенником; прикладка поширена; має обставинний відтінок значення; є постпозитивною власною назвою; залежить від відсутнього в реченні слова; приєднується до означуваного слова за допомогою слів «*на ім'я*», «*на прізвище*», «*родом*», «*за освітою*», «*так званий*»; віддалена від означуваного слова іншими членами речення тощо. Умови відокремлення неузгоджених означень: віддаленість означення від означуваного слова; означуване слово виражене займенником; означуване слово виражене власною назвою; постпозиція щодо означуваного слова; включення субстантивної форми в ряд однорідних членів речення разом з відокремленими узгодженими означеннями; означення виражене інфінітивом.

2.3.2. Відокремлення обставин. Спосіб морфологічного вираження відокремлених обставин: дієприслівниковий зворот; одиничний дієприслівник; прийменниково-іменникова форма; субстантивний зворот; прислівник / прислівниковий зворот; інфінітив / інфінітивна конструкція. Причини невідокремлення дієприслівникових зворотів і одиничних дієприслівників: одиничний дієприслівник стоїть у реченні безпосередньо після присудка й означає спосіб дії; дієприслівниковий зворот фразеологічного типу; дієприслівниковий зворот починається часткою *і* (*й*); дієприслівниковий зворот – логічний центр речення; дієприслівниковий зворот поєднаний з іншою обставиною єднальним сполучником.

2.3.3. Відокремлення додатків, що починаються словами *крім, окрім, окрім, за винятком, особливо, зокрема, наприклад, замість, навіть, включаючи, на відміну від, поряд із, щодо, наперекір* тощо. Значення відокремлених додатків додатків (включення, виключення, заміщення, доповнення).

2.3.4. Відокремлені уточнювальні члени речення. Типи уточнювальних членів речення: означення, що уточнюють попередні означення; обставини, що уточнюють попередні обставини; уточнювальні прикладки, що починаються словами *або, чи,*

тобто, себто, як, як-от, а саме, особливо, навіть, переважно, родом, на ім'я тощо; уточнювальні додатки, що починаються словами *точніше, передусім, у тому числі, наприклад, зокрема* тощо; уточнювальні присудки; уточнювальні підмети.

Тема 2.4. Звертання. Різні погляди щодо граматичного погляду на звертання. Спосіб морфологічного вираження звертання: іменник у кличному відмінку; іменник у називному відмінку; субстантивованій прикметник / числівник / дієприкметник / прислівник; 3) особовий займенник; підрядне займенниково-співвідносне речення узагальненого характеру. Стилiстична функція звертання (апелятивна, експресивна). Диференціація звертання, вокативного речення-звертання, відокремленої прикладки і називного уявлення.

Тема 2.5. Вставні компоненти. Різновиди вставних компонентів. Семантичні розряди (упевненість / неупевненість, можливість / неможливість; радість, співчуття, здивування; джерело повідомлення; активізація уваги; послідовність викладу, зв'язок висловленої думки з попередньою; висновок; оцінка міри того, про що йдеться; експресивність, емоційність вислову тощо) та структурний тип (слово, словосполучення, речення) вставних конструкцій.

Вставлені конструкції. Різновиди вставлених конструкцій. Сміслові зв'язки між реченням і вставленою конструкцією (пояснення, доповнення, уточнення) та синтаксична структура вставленої конструкції (слово, словосполучення, просте неускладнене / просте ускладнене речення; складне речення, кілька речень).

Тема 2.6. Порівняння в простому реченні. Поняття про порівняльний зворот. Умови відокремлення порівняльних зворотів. Порівняльні звороти в структурі сталих висловів іменних частин складених присудків. Відокремлення порівняльних зворотів.

7. Структура навчальної дисципліни «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА»

1 СЕМЕСТР

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	лекції	практичні / конс.	самостійна робота	Усього	лекції	практичні заняття,	самостійна робота
Аудиторна і самостійна робота								
Синтаксис словосполучення та простого речення								
Т. 1. Загальні питання синтаксису	11	2	2	7				
Т. 2. Словосполучення в системі синтаксичних одиниць	12	3	2	7				

Т. 3. Речення як основна одиниця синтаксису	11	2	2	7				
Т. 4. Типологія речень. Неповне речення	11	2	2	7				
Т. 5. Просте двоскладне речення. Головні члени речення	14	3	4	7				
Т. 6. Другорядні члени речення	12	2	2	8				
Т. 7. Односкладні речення	12	2	2	8				
Контрольна робота (домашня)	7			7				
Усього	90	16	16	58				

2 СЕМЕСТР

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	Лекції	Практичні/ конс.	Самостійна робота, ІНДЗ	Усього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота, ІНДЗ
Аудиторна і самостійна робота Синтаксис простого ускладненого речення								
Т. 1. Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення.	12	3	4	5				
Т. 2. Відокремлені члени речення (додатки, означення, обставини тощо).	14	5	4	5				
Т. 3. Звертання.	11	2	2 / 2	5				
Т. 4. Вставні і вставлені конструкції.	13	4	4	5				
Т. 5. Порівняння в простому реченні.	9	2	2	5				

Комплексна контрольна робота (домашня)	7			7				
Індивідуальна навчально-дослідна робота Науковий семінар із синтаксису	9			9				
Усього	75	16	16 /2	41				

Теми практичних занять

1 семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Синтаксис словосполучення та простого речення	
Т. 1	Загальні питання синтаксису	2
Т. 2	Словосполучення в системі синтаксичних одиниць	2
Т. 3	Речення як основна одиниця синтаксису	2
Т. 4	Типологія речень у сучасній українській мові. Неповне речення	2
Т. 5	Просте двоскладне речення. Головні члени речення	4
Т. 6	Другорядні члени речення	2
Т. 7	Односкладні речення	2
	Усього	16

Теми практичних занять

2 семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Синтаксис простого ускладненого речення	
Т. 1	Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення	4
Т. 2	Відокремлені члени речення (додатки, означення, обставини тощо).	4
Т. 3	Звертання.	2
Т. 4	Вставні і вставлені конструкції.	4
Т. 5	Порівняння в простому реченні	2
	Усього	16

8. Рекомендовані джерела інформації Основні:

1. Арібжанова І. М. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису:

навч. посіб. Київ : Київський університет, 2016. 159 с.

2. Бабій І. М. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : навч. посіб. для студентів ВНЗ. - Вид. 3-тє, перероб. і допов. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2016. 183 с.

3. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови: [монографія]. Дніпропетровськ : Вид-во «Свідлер А. П.», 2014. 349 с.

4. Баранник Д. Х. Словосполучення: навч. посібн. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. 45 с.

5. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова: Синтаксис. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.

6. Вінтонів М. Синтаксис української мови : посібник / Михайло Вінтонів, Любомир Сегин, Тетяна Вінтонів. Вінниця : ДонНУ, 2016. 151 с.

7. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : Академічна граматики української мови. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.

8. Гуйванюк Н. В., Агафонова А. М. Синтаксис неповного речення. Еквіваленти речень: навч.-метод. пос. Чернівці : Рута, 2007. 100 с.

9. Дудик П. С. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2010. 384 с.

10. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис. Донецьк: ДонДУ, 2001. 662 с.

11. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.

12. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с.

13. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Літера ЛДТ, 2011. 560 с.

14. Кутня Г. Синтаксис сучасної української мови. Ч. І: Словосполучення і просте речення. Львів : ЛНУ, 2013. 178 с.

15. Лаврінець, О. Я. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : підручник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019.

16. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.

17. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис простого ускладненого речення. Київ: ППЯ. Січовик, 2006. 240 с.

18. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.

19. Олексенко О. А. Сучасна українська мова. Морфологія: навч. посіб. - 2-е вид., допов. і випр. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. 274 с.

20. Ожоган В.М. Синтаксис української мови: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
21. Синтаксис української мови: хрестоматія: у двох частинах. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2019. Т. 1, 2.
22. Синявський О. Норми української літературної мови. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 368 с.
23. Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища школа, 2017. 414 с.
24. Сучасна українська літературна мова: синтаксис / за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 2001. 256 с.
25. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. Київ : Знання, 2010. 374 с.
26. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С.О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
27. Сучасна українська мова: навч. посіб. / упоряд.: Л. І. Дерев'янко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2016. 220 с.
28. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
29. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019.
30. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2004. 408 с.
31. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2004. 408 с.

Додаткові:

1. Арібжанова І. М. Структура простого речення (формально- граматичний аспект). Київ : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2001. 128 с.
2. Арібджанова І. Принципи моделювання простого речення. *Українське мовознавство*. 2014. № 1 (44). 42–59 с.
3. Балко М. Синтаксична і фразеологічна варіативність: особливості утворення та функціонування варіантів. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2007. Випуск 15. 223–227 с.
4. Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів / за ред. А. А. Силки. Суми: Університетська книга, 2012. 348 с.
5. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви: монографія. Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2013. 327 с.
6. Головата Л. М. Тестові завдання з української пунктуації: 2-ге вид., переробл. і допов. Тернопіль : Вектор, 2016. 95 с.
7. Гуйванюк Н. В. Слово-Речення-Текст: вибрані праці. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2009. 664 с.

8. Гуйванюк Н. В. Нерозкладні компоненти у структурі речення: монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. 224 с.
9. Дудик П. С. Просте ускладнене речення. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
10. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХІ століття: функціональний і прагматичний аспекти: монографія. Вінниця Нова книга, 2010. С. 224–235.
11. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису. Донецьк : ДонДУ, 2006. 378 с.
12. Заборна М. С. Просте речення. Складні випадки аналізу: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. 126 с.
13. Іваницька Н. Л. Теоретичний синтаксис української мови. Вінниця : ВДПУ, 2002. Ч. 1. 169 с.
14. Коваль Л. М. Семантико-синтаксична основа головного компонента односкладних речень в українській мові: монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 316 с.
15. Колібаба Л.М. Словник дієслівного керування. Київ : Либідь, 2016. 656 с.
16. Кульбабська, О. В. Вторинна предикація у простому реченні: монографія. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. 672 с.
17. Кульбабська О. Семантико-синтаксичні відношення рівня простого речення. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 104–116.
18. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. Вінниця : Поділля, 2003. 464 с.
19. Кучеренко І. К. Актуальні проблеми граматики. Львів : Світ, 2003. 228 с.
20. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченневих залежностей: монографія. Луцьк : ПВД: Твердиня, 2016. 416 с.
21. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.
22. Микитюк О. Сучасна українська мова : самобутність, система, норма: навч. пос. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. 440 с.
23. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г. М. Граматика української мови. Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2007. 544 с.
24. Плющ М. Я., Грипас О. Ю. Системна організація граматичної будови української мови. Таблиці. Схеми: навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 264 с.

25. Попова І. С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель): монографія. Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. 432 с.

26. Прокопчук Л. В. Синтаксис сучасної української мови (в таблицях і схемах). Вінниця : ООО «Планер», 2005. 99 с.

27. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

28. Сучасна українська мова. Теоретично-практичний курс морфології: навч. Посіб. / упор. Н.О. Руснак. Чернівці : ЧНУ «Рута», 2019.

29. Українська мова: [енциклопедія] / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

30. Харченко С. Синтаксичні норми української літературної мови ХХ – початку ХХІ ст. : монографія / відп. ред. К. Г. Городенська. Київ : Міленіум, 2017.

31. Харченко С. Нариси із синтаксису сучасної української мови : монографія. Київ : Міленіум, 2016. – 288 с.

32. Шитик Л. Синхронічна перехідність синтаксичних одиниць в українській мові: монографія. Черкаси : Вид-ець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.

33. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с. **Інформаційні ресурси** Електронний підручник з української мови (фонетика, лексика, морфеміка, словотвір, морфологія, синтаксис, стилістика). – URL: <http://www.mova.info/pidruchn.asp>

Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. – URL: http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf

Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: монографія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. Донецьк: ДонНУ. 2007. 294 с. – URL: http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/zagnitko_a_teorija_suchasnogo_sintaksisu.pdf

Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ: Academia, 2004. 356 с. – URL: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/939/1/SUM.pdf>

Купрікова Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Харків, 2015. 96 с. – URL: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/939/1/SUM.pdf>

Синтаксис української мови: навчально-методичний комплекс / укл. О. В. Дуденко. Умань, 2015. 208 с. – URL: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/3389/1/sintaxis_komplex_15.pdf

Бібліографія з синтаксису – URL:

<https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/128817/> Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка: <http://journlib.univ.kiev.ua/>

Словники он-лайн (100 видатних українців; Неправильно - правильно [Волощак М.]; Орфографічний словник української мови; Російсько-український словник сталих виразів; Словник синонімів української мови; Словник фразеологічних синонімів та ін.): <http://www.rozum.org.ua/>

Вільна бібліотека, підручники та навчальні посібники для заочування: <http://freelib.in.ua/load/78-1-2>

Донецький лінгвістичний портал: <http://www.mova.dn.ua/>

Я розмовляю українською. Антисуржик: <http://www.arkas-proswita.iatp.org.ua/>

Українські онлайнні словники. Лінгвістичні мовні ресурси та розваги: <http://lingresua.tripod.com/>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

"Мова інфо": <http://www.mova.info/>

Словники на mova.info: <http://www.mova.info/Page.aspx?11=61>

Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн: <http://www.slovnyk.net/>

Словник іншомовних слів: <http://www.pcdigest.net/ures/book/sis.shtml>

Лінгвістична література на linguists.narod.ru: <http://linguists.narod.ru/downloads1.html>

Он-лайн словники та он-лайн перекладачі: http://www.unika.in.ua/ua/dic_ua.php

Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів (Бик І.С.):

<http://www.franko.lviv.ua/faculty/intrel/tpp/glossary.htm>

Бібліотека "Віртуальна Русь". Розділ

"Мовознавство":

<http://>

ruthenia.info/text/lang/index_all.htm

Бібліотека "Ізборник". Наукові праці з мовознавства: <http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>

Лінгвістичний форум: <http://lingvoforum.net/> Сайт Лінгвістичного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка:

<http://www.langs.com.ua/>

Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка:

<http://journlib.univ.kiev.ua/>

Науково-методичні праці В. В. Герман із синтаксису

1. Герман В. В. Словосполучення / *Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів*. Суми : Університетська книга, 2012. С . 190-199.
2. Герман В. В. Культура української мови: навчальний посібник для студентів філологічних (гуманітарних) факультетів вищих навчальних закладів. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. С. 104-121.
3. Герман В. В. Словосполучення: дискусійні теорії сучасного синтаксису. *Українське мовознавство*. Харків: Цифра Прінт, 2012. Вип. 42/1. С. 73-78.
4. Герман В. В. Структурно-семантичні типи питальної модальності в новелах В. Стефаніка. *Філологічні науки*. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. С. 14-17.
5. Герман В. В. Дискусійні теорії словосполучення. *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень*: м-ли Міжнар. науково-практичної конференції 24-25 жовтня 2014 р. Львів : ЛОГОС, 2014. С. 46-49.
6. Герман В. В. Складне синтаксичне ціле: до питання теорії. *Філологічні науки*: зб. наук. праць. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2009. С. 27-34.
7. Герман В. В. Безсполучникові складні речення – репрезентанти фольклорного дискурсу. *Українське мовознавство*. Харків : Цифра Прінт, 2013. С. 152-159.
8. Герман В. Синтаксис складного речення: практичний комплекс: навч.-метод. посіб. Суми : Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 164 с.
9. Герман В. Синтаксис простого та простого ускладненого речень: практичний комплекс: навч.-метод. пос. Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 148 с.

10. Герман В. Сучасна українська літературна мова: практичний синтаксис: навч.-метод. посіб. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 250 с.

11. Герман В. Харченко Н. Реалізація допустових семантико-синтаксичних відношень у складносурядних реченнях (на матеріалі наукових творів І. Франка). *Лінгвостилістичні студії*: наук. журн. / редкол.: С. К. Богдан (голов. ред.) та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 24-33.

12. Іван Франко – титан слова: націєтворчий, лінгвориторичний і синтаксичний виміри: монографія / авт. кол. В. Герман, Т. Дробна, Т. Ковган, Н. Харченко; за заг. ред. В. Герман. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 134 с.

13. Неповне речення: проблемні питання синтаксису: науково-методичні розвідки студентів 3 курсу / за ред. В. В. Герман. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. 56 с.

14. Українська мова: збірник тестових диктантів / за ред. В. В. Герман, Н. П. Дейниченко. Суми : Сум ДПУ ім. А. А. Макаренка, 2007. 260 с.

15. Українська мова: збірник диктантів для студентів / за ред. В. В. Герман, Н. П. Дейниченко. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. 220 с.

16. Герман В. Замошнікова В. Психолінгвістична спрямованість звертань у листах Лесі Українки до Ольги Кобилянської. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). № С. 55-59.

17. Герман В. Медіакультура вчителя-словесника: практика формування в курсі «Сучасна українська літературна мова». Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 1 (105). С. 121-131.

18. Герман В. Синтаксис складного речення: практикум для самостійної роботи. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 112 с.

19. Герман В. Сучасна українська літературна мова: синтаксис простого і простого ускладненого речень: методичні рекомендації для студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 68 с.

20. Герман В. Сучасна українська літературна мова: синтаксис складного речення: методичні рекомендації для студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 68 с.

21. Герман В. В. СКЛАДНЕ СИНТАКСИЧНЕ ЦІЛЕ ЯК СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ. *Сумщина в історико-філологічному вимірі*: монографія / авт. кол. В. Владимірова, В. Герман, Н. Кириленко, О. Кумеда, С. П'ятаченко, О. Рудь, З. Савченко, М. Ячменик; за заг. ред. Н. І. Кириленко. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 5-8; 20-49; 265-268.

22. Герман В. Науковий текст Івана Франка в аспекті семантико-синтаксичних відношень допустовості. *Текст у дослідницьких парадигмах: теорія і практика*: [колективна монографія]: за заг. ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 85-110.

23. Герман В. В., Кириленко Н. І. Складнопідрядні приєднувальні речення:

синтаксичний статус. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 27. Т. 2. С. 9-14. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/1.pdf

24. Герман В., Громова Н. Інтеграційний підхід до формування медіакультури вчителя-словесника в курсах «Сучасна українська літературна мова» і «Методика навчання української мови». *Scientific Collection «InterConf»*, (44): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (March 6-8, 2021). Ottawa, Canada : Methuen Publishing House, 2021. С. 166-177.

25. Герман В. Науковий текст Івана Франка в аспекті семантико-синтаксичних відношень допустовості. *Текст у дослідницьких парадигмах: теорія і практика*: [колективна монографія]: за заг. ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 85-110.

<http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/12575>

26. Герман В. Синтаксис складного речення: практикум для самостійної роботи. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 112 с.

<http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/12554>

27. Герман В., Кириленко Н. Лінгвістичний статус порівняльних синтаксем у структурі простого речення. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Випуск 1(208). Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 112-120.

<https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/284>

28. Герман В., Єфремова К. Відокремлені обставини в поезії Надії Кириленко: граматико-стилістичні особливості (на матеріалі збірки «До сонця»). *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024.

С. 211-214. 29. Герман В., Маценко С. Морфолого-стилістичні риси звертань у збірці Надії Кириленко «До сонця». *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024. С. 214-217.

30. Герман В., Прокопенко М. Семантико-структурні особливості вставних і вставлених конструкцій у збірці Надії Кириленко «До сонця». *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024. С. 217-220.

31. Герман В., Провозьон С. Використання онлайн-сервісів під час вивчення синтаксису на уроках української мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. № 3 (137). С. 54-64.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна Конспекти лекцій.

Презентації лекцій.

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи.

Контрольні завдання для проведення проміжного контролю.

Навчально-методичні й навчальні посібники автора програми.

Мультимедійна техніка для презентацій.

**Опис навчальної дисципліни
I СЕМЕСТР**

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
4-й		4-й	
Семестр			
7-й		7-й	
Лекції			
16 год.			
Практичні, семінарські			
16 год.			
Самостійна робота			
28 год.			
Консультації:			
Загальна кількість годин - 60		Вид контролю: немає	

II СЕМЕСТР

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
4-й		4-й	
Семестр			
8-й		8-й	
Лекції			
12 год.			
Практичні, семінарські			
16 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
30 год.			
Консультації:			
2 год			
Вид контролю: іспит			
Загальна кількість годин - 60			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою курсу «Сучасна українська літературна мова» (синтаксис складного речення) є формування у здобувачів поглибленого розуміння базових категорій сучасної синтаксичної теорії, її концептуальних парадигм і персоналій; теоретичне й практичне утвердження загальноновизнаних диференційних ознак синтаксичних одиниць, зокрема синтаксису складного речення.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є синтаксис складного речення, а саме: складне речення як синтаксична конструкція в різних аспектах; парадигма складного речення; типологія синтаксичних зв'язків у складному реченні; засоби вираження семантико-синтаксичних відношень; складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові речення, багатокомпонентні речення, складні синтаксичні конструкції, складні синтаксичні цілі, період тощо; проблемні питання синтаксису складного речення.

Завдання курсу – *поглибити* теоретичні знання здобувачів через аналіз і узагальнення сучасних концепцій синтаксису складного речення, типології складних речень і принципів їх класифікації; сформувати навички системної характеристики основних типів складних речень, складних синтаксичних конструкцій і складних синтаксичних цілей; *сприяти* вдосконаленню практичних навичок і вмінь виконувати синтаксичний аналіз складного речення; *дослідити* семантико- синтаксичні відношення між його компонентами і засоби їх вираження, користуючись сучасною методикою; *розрізняти* складне речення, складну синтаксичну конструкцію і складне синтаксичне ціле; *формувати* в студентів свідоме розуміння синтаксичних і пунктуаційних норм сучасної української літературної мови норм.

Регіональний аспект. Під час вивчення курсу пропонуються творчі завдання, тренувальні вправи, завдання для самостійних і контрольних робіт на матеріалі текстів письменників, академічної спільноти, культурних і громадських діячів Сумщини.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)

(«Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://www.sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_2866f.pdf).

Методи навчання

проблемно-пошукові, дослідницькі, проєктні, інтерактивні (вебінари, тренінги, дистанційні освітні технології), самонавчання, практичні методи навчання (вправи, практичні та дослідні роботи).

Методики та технології навчання

теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування), практико-операційні

(вправи, алгоритми, експерименти), пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (виконання тестів, вправ), контрольної оцінювальні (виступ, контрольна робота).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зв'язки з навчальними курсами професійного циклу: фахова українська мова, сучасна українська літературна мова (розділи: морфологія, синтаксис простого й простого ускладненого речень), історія української мови, культура української мови та стилістика та ін.

3. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення дисципліни «Сучасна українська літературна мова» спрямоване на формування у студентів передбачених освітньо-професійною програмою компетентностей:

Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність	ІК	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2 ЗК 4 ЗК 5 ЗК 6 ЗК 7 ЗК 8 ЗК 9	<p>ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення суспільної мети.</p> <p>ЗК 5. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу нетерпимості до корупції, принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності.</p> <p>ЗК 6. Здатність використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, продуктивного спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, до толерантного сприймання різноманітних думок, ідей.</p> <p>ЗК 8. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і</p>

		<p>мультикультурність у суспільстві, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.</p> <p>ЗК 9. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.</p>
<p>Професійні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)</p>	<p>ПК 1 ПК 2 ПК 3 ПК 11 ПК 13 ПК 14</p>	<p>ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно комунікативні уміння та навички учнів, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: використовувати систему у теоретичних знань та практичних умінь з української мови, української літератури, зарубіжної літератури та методики їх навчання в ході вирішення професійних завдань; моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання, визначених державними стандартами освіти; формувати й розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності та наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти; здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку; розвивати критичне мислення; формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p> <p>ПК 11. Організаційна компетентність як здатність: організовувати процес навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності; здатність організовувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.</p> <p>ПК 13. Здатність до навчання впродовж життя як здатність: здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з колегами на</p>

		<p>засадах партнерства та підтримки, дотримуючись принципів професійної етики.</p> <p>ПК 14. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.</p>
--	--	---

Після завершенню вивчення курсу здобувачі освіти здатні продемонструвати такі програмні результати навчання:

Програмні результати навчання		
Знання	<p>ПРЗ 1 ПРЗ 2 ПРЗ 5 ПРЗ 8 ПРЗ 11</p>	<p>ПРЗ 1. Знати психолого-педагогічні засади теорії навчання, концептуальні основи шкільної освіти в галузях українського та зарубіжного мовознавства, літературознавства, цілі і завдання навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти (на рівні основної школи); наукові основи шкільних курсів української мови, української літератури, англійської мови.</p> <p>ПРЗ 2. Знати мовні норми, стилі української літературної мови, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРЗ 5. Знати й розуміти зміст ключових компетентностей, наскрізні вміння здобувачів освіти, визначені державними стандартами освіти; знати й розуміти вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, рівні сформованості їхніх компетентностей.</p> <p>ПРЗ 8. Знати інформаційно-цифрові технології для супроводу освітнього процесу, цифрові середовища та цифрові ресурси, доцільні прийоми їх використання під час навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури, правила безпеки у цифровому середовищі.</p> <p>ПРЗ 11. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної недоброчесності, правила використання об'єктів авторського права на рівні необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки як в академічній спільноті, так і подальшій педагогічній діяльності.</p>
Уміння	<p>ПРУ 2 ПРУ 3</p>	<p>ПРУ 2. Уміти демонструвати та застосовувати знання з української мови, української літератури, зарубіжної літератури (на рівні основної школи) для</p>

	<p>ПРУ 4 ПРУ 6 ПРУ 12 ПРУ 13</p>	<p>формулювання та вирішення завдань різних рівнів складності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 3. Уміти пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, зарубіжної літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті; зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; аналізувати твори української та зарубіжної класики й сучасності у взаємозв'язках з українською та світовою культурою; порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.</p> <p>ПРУ 4. Уміти використовувати різні методи, форми і засоби навчання учнів з української мови, української літератури, зарубіжної літератури; формувати у здобувачів освіти здатність до взаєморозуміння / міжособистісної взаємодії, враховуючи вікові психологічні особливості у процесі навчання.</p> <p>ПРУ 6. Уміти оцінювати проблемну ситуацію та/або завдання на основі всебічного аналізу з метою виявлення шляхів їх вирішення; використовувати та вдосконалювати методики навчання конкретних тем з української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах середньої освіти (на рівні основної школи); сприймати, аналізувати й реалізовувати інновації у професійній діяльності в умовах впровадження концепції Нова українська школа.</p> <p>ПРУ 12. Уміти відшукувати інформацію у різноманітних джерелах, аналізувати, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати; готувати доповіді, презентації, брати участь у дискусії.</p> <p>ПРУ 13. Уміти використовувати іноземну мову в практичній діяльності.</p>
<p>Комунікація</p>	<p>ПРК 1 ПРК 2</p>	<p>ПРК 1. Володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p> <p>ПРК 2. Здатність ефективно комунікувати, використовуючи вербальні та невербальні прийоми впливу на учнів, для досягнення навчальних цілей, організувати ефективну комунікацію, взаємодію та рефлексію учнів у процесі навчання української мови, української літератури, зарубіжної літератури.</p>
<p>Автономія і відповідальність</p>	<p>ПРА 1 ПРА 3</p>	<p>ПРА 1. Мати сформовану мотивацію до здійснення професійної діяльності, бути готовим сумлінно</p>

		<p>виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя та принципів академічної доброчесності.</p> <p>ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії, планувати процес самонавчання та самовдосконалення в контексті неперервної фахової підготовки, використовуючи способи збереження як фізичного так і психічного здоров'я, запобігаючи професійному вигоранню.</p>
--	--	---

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує фундаментальні, різнобічні, системні знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань; володіє знаннями, здобутими у ході виконання самостійної роботи; володіє інформацією про найновіші досягнення у лінгвістичній галузі, вміє застосувати її для розв'язання практичних завдань. <i>Уміння:</i> виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей; здатен запропонувати власні шляхи і способи розв'язання лінгвістичних задач. Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
82 - 89	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує повною мірою знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань. <i>Уміння:</i> виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок.</p>

	Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i> .
74 - 81	<p><i>Знання:</i> здобувач на належному рівні засвідчує знання будови української мови, стилістичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі. <i>Уміння:</i> виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияву всіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
64 - 73	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує задовільні знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; має фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не завжди може запропонувати власні приклади; не застосовує знання у нових умовах або слабо орієнтується в тому, як їх застосувати; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи; не здатен до креативності. <i>Уміння:</i> виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні деякі недоліки; тяжіє до творчого розв'язання лінгвістичних задач.</p> <p>Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>
60 - 63	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує достатні знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; має фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи. <i>Уміння:</i> виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки.</p> <p>Здобувач у цілому дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.</p>

35-59	<p><i>Знання:</i> здобувач засвідчує слабкі знання будови української мови, синтаксичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; слабо володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формування визначень, не може навести приклади. <i>Уміння:</i> відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей.</p> <p>Здобувач порушує принципи <i>академічної доброчесності</i>.</p>
1 - 34	<p><i>Знання:</i> здобувач не засвідчує знання будови української мови, стилістичної системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; не володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формулювання визначень, не може навести приклади; не обізнаний з науково-довідковою літературою. <i>Уміння:</i> відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей; не вміє застосовувати теоретичні положення у розв'язанні практичних завдань.</p> <p>Здобувач порушує принципи <i>академічної доброчесності</i>.</p>

Розподіл балів

I СЕМЕСТР

Поточний контроль									Разом	Сума
Тема 1			Тема 2							
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т 2.6		
3	1,5	1,5	3	3	3	3	3	3	24	44
Контроль самостійної роботи									20	
4		4		4		4		к.р. 4		

II СЕМЕСТР

Поточний контроль						Разом	Сума	Підсумковий контроль	Загальна сума
Тема 1			Тема 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 2.1	Т 2.2	16	31	25	100
1	1	4	4	4	2				
Контроль самостійної роботи						15	(44 б. 1 сем.)		
3		2		2	к.р 2 ІНДЗ 6				

* Згідно з Положенням «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка. Новою редакцією» від 28.11.2022 року можливе зарахування результатів навчання. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно з переліком компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики результатів навчання проводяться відповідно до вимог Положення *«Порядок організації поточного, семестрового контролю та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти із використанням дистанційних технологій у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (від 25 травня 2020 року)»*.

Засобами діагностики та формами контролю є: поточний контроль (усне / письмове опитування, тестування, проекти, есе, виконання творчих завдань, індивідуальна доповідь, участь у дискусіях та ін.), перевірка самостійної роботи, індивідуальне навчально-дослідне завдання (тези, участь у конференції з доповіддю, у конкурсі студентських наукових робіт із проблем синтаксису); підсумковий контроль (іспит).

6. Програма навчальної дисципліни Інформаційний зміст навчальної дисципліни

1 СЕМЕСТР

Розділ 1. Загальна характеристика складного речення

Тема 1.1. Проблеми дослідження складного речення. Розвиток учення про складне речення в українському і зарубіжному мовознавстві. Поняття про складне речення як семантико-синтаксичну та інтонаційну єдність. Диференційні ознаки складного речення. Комунікативна організація складного речення. Співвідношення комунікативної організації складного речення з формально- синтаксичною й семантико-синтаксичною. Складне речення і об'єднання речень.

Тема 1.2. Типологія складного речення. Принципи класифікації складних речень. Перехідні випадки між сурядністю і підрядністю.

Тема 1.3. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами складного речення.

Тема 1.4. Засоби вираження відношень між частинами складного речення (сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок розташування предикативних частин, лексичні засоби, видо-часові й способові форми дієслів-присудків тощо).

Розділ 2. Складносурядне речення

Тема 2.1. Загальна характеристика і структура складносурядних речень. Розвиток учення про складносурядне речення в українському і зарубіжному мовознавстві. Ізоморфізм складносурядних речень і простих речень, ускладнених однорідними членами

Тема 2.2. Складносурядні речення з відкритою (незамкненою) і закритою (замкненою) будовою.

Тема 2.3. Типологія складносурядних речень за семантико-синтаксичними відношеннями та особливостями засобів зв'язку. Синтаксичні відношення між

компонентами складносурядних речень: еднальні (власне еднальні й невласне еднальні), зіставні (розподільно-зіставні, зіставно-наслідкові), протиставні (власне протиставні, протиставно-обмежувальні, протиставно-допустові, протиставно-компенсувальні), розділові (виключення, чергування), приєднувальні, градаційні, пояснювальні. Проблема розмежування протиставлення і зіставлення. Семантичні й асемантичні сполучники в складносурядному реченні.

Розділ 3. Загальна характеристика складнопідрядного речення.

Складнопідрядні речення нерозчленованої структури

Тема 3.1. Загальна характеристика складнопідрядного речення. Розвиток учення про складнопідрядне речення в українському і зарубіжному мовознавстві.

Тема 3.2. Структурні особливості складнопідрядного речення. Головний і підрядний компоненти складнопідрядного речення.

Тема 3.3. Принципи класифікації складнопідрядних речень (логіко-граматичний, формально-граматичний, структурно-семантичний). Структурно-семантичні типи складнопідрядних речень (розчленованої і нерозчленованої структури).

Тема 3.4. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури: складнопідрядні означальні (власне означальні; означально-поширювальні; займенниково-співвідносні) і складнопідрядні з'ясувальні речення; їх семантичні групи.

Розділ 4. Складнопідрядні речення розчленованої структури

Тема 4.1. Поняття про складнопідрядні речення розчленованої структури.

Типи складнопідрядних речень розчленованої структури.

Тема 4.2. Складнопідрядні часу. Типи часових відношень (одночасності, послідовності та ін.).

Тема 4.3. Складнопідрядні умови. Реальні й ірреальні умовні відношення.

Тема 4.4. Складнопідрядні причини. Власне причинові і невласне причинові відношення.

Тема 4.5. Складнопідрядні мети. Власне цільові і невласне цільові відношення.

Тема 4.6. Складнопідрядні допустові. Власне допустові і невласне допустові відношення.

Тема 4.7. Складнопідрядні місця.

Тема 4.8. Складнопідрядні наслідкові.

Тема 4.9. Складнопідрядні способу, міри і ступеня дії. Складнопідрядні порівняльні. Вірогідне та невірогідне порівняння. Розрізнення порівняльних речень і порівняльних зворотів.

Тема 4.10. Складнопідрядні зіставлявальні. Тема

4.11.. Складнопідрядні супровідні.

Розділ 5. Безсполучникове складне речення

Тема 5.1. Поняття про безсполучникове складне речення. Розвиток учення про безсполучникове складне речення в українському і зарубіжному мовознавстві. Диференційні ознаки безсполучникових складних речень.

Тема 5.2. Різні підходи вчених до класифікації безсполучникових складних речень. Засоби зв'язку в безсполучниковому складному реченні.

Тема 5.3. Структурно-семантичні різновиди безсполучникових складних речень за характером відношень між предикативними частинами.

Безсполучникові речення з однотипними частинами (зі значенням перелічування, зіставлення і протиставлення). Безсполучникові речення з різнотипними частинами (з'ясувальні, часові, причинові, умовні, наслідкові, допустові, цільові, пояснювальні відношення, зі значенням міри, ступеня та обґрунтування).

II СЕМЕСТР

Розділ 1. Багатокомпонентні складні речення

Тема 1.1. Поняття про багатокомпонентне складне речення. Дискусійні підходи вчених до розрізнення багатокомпонентного складного речення й складної синтаксичної конструкції.

Тема 1.2. Безсполучникові багатокомпонентні речення з однотипними та різнотипними частинами.

Тема 1.3. Складносурядні багатокомпонентні речення з однотипними та різнотипними частинами.

Тема 1.4. Складнопідрядні багатокомпонентні речення: а) з однорідною супідрядністю; б) з неоднорідною супідрядністю; в) з послідовною супідрядністю; г) змішаного типу: поєднання однорідної та неоднорідної супідрядності; поєднання послідовної підрядності та супідрядності.

Розділ 2. Складні синтаксичні конструкції

Тема 2.1. Поняття про складні синтаксичні конструкції (багатокомпонентні складні речення з різними типами зв'язку). Історія виникнення та розвитку учення про складні синтаксичні конструкції. Диференційні ознаки складних синтаксичних конструкцій.

Тема 2.2. Складні синтаксичні конструкції з сурядним зв'язком між компонентами і підрядним усередині компонентів.

Тема 2.3. Складні синтаксичні конструкції з безсполучниковим зв'язком між компонентами і підрядним усередині компонентів.

Тема 2.4. Складні синтаксичні конструкції з безсполучниковим і сурядним зв'язком між компонентами і підрядним між предикативними одиницями в середині компонентів.

Тема 2.5. Складні синтаксичні конструкції з безсполучниковим зв'язком між компонентами і сурядним усередині компонентів (або навпаки).

Тема 2.6. Складні синтаксичні конструкції з безсполучниковим зв'язком між компонентами і змішаним між предикативними одиницями.

Розділ 3. Складне синтаксичне ціле. Період.

Тема 3.1. Складні форми організації мовлення. Поняття про складне синтаксичне ціле (надфразну єдність). Засоби зв'язку між компонентами складного синтаксичного цілого. Композиційно-тематичне членування складного синтаксичного цілого. Структурні типи складного синтаксичного цілого: складне синтаксичне ціле з ланцюговим зв'язком компонентів; складне синтаксичне ціле з паралельним зв'язком компонентів та ін.

Тема 3.2. Період. Поняття про період як складну синтаксичну конструкцію. Основні ознаки, особливості змісту та будови періоду. Засоби граматичного зв'язку в періоді. Різновиди періодів: незамкнений (обернений) період; обірваний період; обрамлений період.

РОЗДІЛ 4. Конструкції з чужим мовленням.

Пряма і непряма мова. Невласне пряма мова. Діалог. Цитата.

РОЗДІЛ 5. Пунктуація.

ТЕМА 5.1. Виникнення і розвиток української пунктуації. Принципи української пунктуації (структурно-синтаксичний, семантичний, інтонаційний).

ТЕМА 5.2. Система і функції розділових знаків:

- Розділові знаки в кінці речення.
- Розділові знаки в простому неускладненому реченні.
- Розділові знаки в простому реченні, ускладненому однорідними членами.
- Розділові знаки в простому реченні, ускладненому відокремленими додатками і обставинами.
- Розділові знаки в простому реченні, ускладненому відокремленими означеннями.
- Розділові знаки при звертаннях, вставних словах і реченнях.
- Розділові знаки в складносурядному і складнопідрядному реченні.
- Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.
- Розділові знаки в реченнях з прямою мовою, з діалогами та цитатами.

ТЕМА 5.3. Особливості пунктуації в текстах різного функціонального призначення (наукового, офіційно-ділового, художнього та

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

1 СЕМЕСТР

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	Лекції	Практичні зан./конс.	Самостійна робота, ІНДЗ	Усього	Лекції	Практичні зан./конс.	Самостійна робота, ІНДЗ
Тема 1. Загальна характеристика складного речення. Складносурядне речення								
Тема 1.1. Загальна характеристика складного речення.	7	2	2	3				
Тема 1.2. Складносурядне речення: структура; єднальні і зіставно-протиставні відношення між компонентами.	5	2	1	2				
Тема 1.3. Розділові, приєднувальні, градаційні та приєднувальні відношення між компонентами ССР; семантичні типи ССР	5	2	1	2				
Контрольна робота (домашня)	3			3				
Тема 2. Складнопідрядне і безсполучникове речення								
Тема 2.1. Загальна характеристика складнопідрядного речення	6	1	2	3				
Тема 2.2 СПР нерозчленованої структури. Означальні та з'ясувальні СПР	7	2	2	3				
Тема 2.3. СПР розчленованої структури: СПР часу, умови і причини	6	2	2	2				
Тема 2.4. СПР мети, допустові, місця і наслідкові	5	1	2	2				
Тема 2.5. СПР способу, міри і ступеня дії, порівняльні, зіставлявальні й супровідні	6	2	2	2				
Тема 2.6. Безсполучникове складне речення	7	2	2	3				
Контрольна робота (домашня)	3			3				
Усього годин	60	16	16	28				

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	год.
1	Загальна характеристика складного речення.	2
2	Складносурядне речення: структура; єднальні і зіставно-протиставні відношення між компонентами.	1
3	Розділові, приєднувальні, градаційні та приєднувальні відношення між компонентами ССР; семантичні типи ССР	1
4	Загальна характеристика складнопідрядного речення	2
5	СПР нерозчленованої структури. Означальні та з'ясувальні СПР	2
6	СПР розчленованої структури: СПР часу, умови і причини	2
7	СПР мети, допустові, місця і наслідкові	2
8	СПР способу, міри і ступеня дії, порівняльні, зіставлювальні й супровідні	2
9	Безсполучникове складне речення.	2
	Разом	16

II семестр

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	Лекції	Практичні заняття, конс.	Самостійна робота, ІНДЗ	Усього.	Лекції	Практичні заняття, конс.	Самостійна робота, ІНДЗ
Тема 1. Багатокомпонентні складні речення. Складні синтаксичні конструкції.								
Тема 1.1. Поняття про багатокомпонентне складне речення. Безсполучникові багатокомпонентні речення	5	2	1	2				
Тема 1.2. Складносурядні багатокомпонентні речення	5	2	1	2				
Тема 1.3. Складнопідрядні багатокомпонентні речення	8	2	4	2				
Тема 1.4. Складні синтаксичні конструкції.	8	2	4	2				

Контрольна робота (домашня)	2			2				
Тема 2. Складне синтаксичне ціле. Період. Конструкції з чужим мовленням. ПУНКТУАЦІЯ								
Тема 2.1. Складне синтаксичне ціле.	8	2	4	2				
Тема 2.2 Період.	5	1	2	2				
Тема 2.3. Конструкції з чужим мовленням.	5	1	/ 2	2				
Тема 2.4. Пунктуація.	3			3				
Контрольна робота (домашня)	3			3				
Індивідуальна навчально-дослідна робота (на вибір)								
1.Участь у конкурсі студ. наукових робіт (з проблем синтаксису складного речення	8			8				
2. Участь у студ. наук. конф. з доповіддю (з проблем синтаксису складн. реч.).								
3. Публікація статті / тез з проблем синтаксису складного речення.								
Усього годин	60	12	16/2	30				

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	год.
1	Багатокомпонентні складні речення.	6
2	Складні синтаксичні конструкції.	4
3	Складне синтаксичне ціле.	4
4	Період.	2
	Разом	16

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Арібжанова І. М. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису: навч. посіб. Київ : Київський університет, 2016. 159 с
2. Бабій І. М. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Вид. 3-тє, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2016. 183 с.
3. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова: Синтаксис. Київ: Вища школа, 2005. 270 с.
4. Вінтонів М. Синтаксис української мови : посібник / Михайло Вінтонів, Любомир Сегин, Тетяна Вінтонів. Вінниця : ДонНУ, 2016. 151 с.
5. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика української мови. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.

6. Дудик П. С. Синтаксис української мови. Київ: Академія, 2010. 384 с.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. Донецьк : ДонДУ, 2001. 662 с.
8. Загнітко А. Теорія сучасного синтаксису: монографія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. Донецьк : ДонНУ, 2007. 294 с.
9. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
10. Загнітко А. Синтаксис української мови: теоретико-прикладний аспект : [підручник]. Brno : Masarykova univerzita, 2013. 224 p.
11. Іваницька Н. Л. Теоретичний синтаксис української мови. Вінниця : ВДПУ, 2002. Ч. 1. 169 с.
12. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Літера ЛДТ, 2011. 560 с.
13. Кутня Г. Синтаксис сучасної української мови / Галина Кутня. – Ч. I: Словосполучення і просте речення. Львів : ЛНУ, 2013. 178 с.
14. Лаврінець, О. Я. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: підручник. Київ : Києво-Могилянська академія, 2019.
15. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.
16. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ППЯ. Січовик, 2006. 240 с.
17. Ожоган В. М. Синтаксис української мови: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
18. Олексенко О. А. Сучасна українська мова. Морфологія: навч. посіб. 2-е вид., допов. і випр. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. 274 с.
19. Синтаксис української мови: хрестоматія: у двох частинах. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2019. Т. 1, 2.
20. Синявський О. Норми української літературної мови. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 368 с.
21. Сучасна українська мова. Теоретично-практичний курс морфології: навч. посіб. / упор. Н. О. Руснак. Чернівці : ЧНУ «Рута», 2019.
22. Сучасна українська мова: навч. посіб. / упоряд.: Л. І. Дерев'янка, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2016. 220 с.
23. Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища школа, 2017. 414 с.
24. Сучасна українська літературна мова: синтаксис / за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 2001. 256 с.
25. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ.

вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.

26. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. Київ : Знання, 2010. 374 с.

27. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.

28. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2004. 408 с.

Додаткові:

1. Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів / за ред. А. А. Силки. Суми : Університетська книга, 2012. 348 с.

2. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви: монографія. Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2013. 327 с.

3. Головата Л. М. Тестові завдання з української пунктуації: 2-ге вид., переробл. і допов. Тернопіль : Вектор, 2016. 95 с.

4. Греб М. М. Семантико-граматичні чинники формування зіставного відношення в складних конструкціях сучасної української мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова”. Харків, 2005. 20 с.

5. Гуйванюк Н. В. Складні ускладнені речення (Теоретично-практичний блок): рекомендований МОН України як навчальний посібник для студ. вищих навч. закл. Чернівці : Рута, 2003. 143 с.

6. Гуйванюк Н. В. Слово-Речення-Текст: вибрані праці. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2009. 664 с.

7. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХІ століття: функціональний і прагматичний аспекти: монографія. Вінниця : Нова книга, 2010. С. 224–235.

8. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: теорія і практикум: навч.-метод. пос. Донецьк : ДонДУ, 2006. 289 с.

9. Коваль Л. М. Семантико-синтаксична основа головного компонента односкладних речень в українській мові: монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 316 с.

10. Кульбабська О. Семантико-синтаксичні відношення рівня простого речення. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 104–116.

11. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. Вінниця : Поділля, 2003. 464 с.

12. Кучеренко І. К. Актуальні проблеми граматики. Львів : Світ, 2003. 228 с.
13. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченнєвих залежностей: монографія. Луцьк : ПВД: Твердиня, 2016. 416 с.
14. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма: навч. пос. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. 440 с.
15. Нагіна В., Олексенко В., Тихоша В. Сучасна українська літературна мова. Складне речення: посібник для студентів-філологів денної, заочної та екстернатної форм навчання. Херсон : Айлант, 2000. 148 с.
16. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г. М. Граматика української мови. Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2007. 544 с.
17. Плющ М. Я., Грипас О. Ю. Системна організація граматичної будови української мови. Таблиці. Схеми: навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 264 с.
18. Попова І. С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель): монографія. Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. 432 с.
19. Прокопчук Л. В. Синтаксис сучасної української мови (в таблицях і схемах). Вінниця : ООО «Планер», 2005. 99 с.
20. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
21. Українська мова: [енциклопедія] / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
22. Шитик Л. Синхронічна перехідність синтаксичних одиниць в українській мові: монографія. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.
23. Шкуратяна Н. Г. Сучасна українська літературна мова. Київ : Літера, 2000. 688 с.
24. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с.

Інформаційні ресурси

Електронний підручник з української мови (фонетика, лексика, морфеміка, словотвір, морфологія, синтаксис, стилістика). – URL: <http://www.mova.info/pidruchn.aspx>

Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. – URL: http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf

Теорія сучасного синтаксису: монографія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. Донецьк: ДонНУ. 2007. 294 с. – URL: http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/zagnitko_a_teorija_suchasnogo_sintaksisu.pdf

Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ: Academia, 2004. 356 с. – URL: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/939/1/SUM.pdf>

Купрікова Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Харків, 2015. 96 с. – URL:

<http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/939/1/SUM.pdf> Синтаксис української мови: навчально-методичний комплекс / укл. О. В. Дуденко. Умань, 2015. 208 с. – URL: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/3389/1/sintaxis_komplex_15.pdf

Бібліографія з синтаксису – URL:

<https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/128817/> Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка: <http://journalib.univ.kiev.ua/>

Словники он-лайн (100 видатних українців; Неправильно - правильно [Волощак М.]; Орфографічний словник української мови; Російсько-український словник сталих виразів; Словник синонімів української мови; Словник фразеологічних синонімів та ін.): <http://www.rozum.org.ua/>

Вільна бібліотека, підручники та навчальні посібники для заочування: <http://freelib.in.ua/load/78-1-2>

Донецький лінгвістичний портал: <http://www.mova.dn.ua/>

Я розмовляю українською. Антисуржик: <http://www.arkas-proswita.iatp.org.ua/>

Українські онлайн словники. Лінгвістичні мовні ресурси та розваги: <http://lingresua.tripod.com/>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

"Мова інфо": <http://www.mova.info/>

Словники на mova.info: <http://www.mova.info/Page.aspx?11=61>

Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн: <http://www.slovnyk.net/>

Словник іншомовних слів: <http://www.pcdigest.net/ures/book/sis.shtml>

Лінгвістична література на linguists.narod.ru: <http://linguists.narod.ru/downloads1.html>

Он-лайн словники та он-лайн перекладачі: http://www.unika.in.ua/ua/dic_ua.php

Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів (Бик І.С.):

<http://www.franko.lviv.ua/faculty/intrel/tpp/glossary.htm> Бібліотека

"Віртуальна Русь". Розділ "Мовознавство":

http://ruthenia.info/text/lang/index_all.htm

Бібліотека "Ізборник". Наукові праці з мовознавства: <http://litopys.org.ua/links/inmovoyn.htm>

Лінгвістичний форум: <http://lingvoforum.net/> Сайт Лінгвістичного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка:

<http://www.langs.com.ua/>

Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка:

<http://journalib.univ.kiev.ua/>

Науково-методичні праці В. В. Герман із синтаксису

1. Герман В. В. Словосполучення / *Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів*. Суми : Університетська книга, 2012. С . 190-199.
2. Герман В. В. Культура української мови: навчальний посібник для студентів філологічних (гуманітарних) факультетів вищих навчальних закладів. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. С. 104-121.
3. Герман В. В. Словосполучення: дискусійні теорії сучасного синтаксису. *Українське мовознавство*. Харків: Цифра Прінт, 2012. Вип. 42/1. С. 73-78.
4. Герман В. В. Структурно-семантичні типи питальної модальності в новелах В. Стефаніка. *Філологічні науки*. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. С. 14-17.
5. Герман В. В. Дискусійні теорії словосполучення. *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень*: м-ли Міжнар. науково-практичної конференції 24-25 жовтня 2014 р. Львів : ЛОГОС, 2014. С. 46-49.

6. Герман В. В. Складне синтаксичне ціле: до питання теорії. *Філологічні науки*: зб. наук. праць. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2009. С. 27-34.
7. Герман В. В. Безсполучникові складні речення – репрезентанти фольклорного дискурсу. *Українське мовознавство*. Харків : Цифра Прінт, 2013. С. 152-159.
8. Герман В. Синтаксис складного речення: практичний комплекс: навч.-метод. посіб. Суми : Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 164 с.
9. Герман В. Синтаксис простого та простого ускладненого речень: практичний комплекс: навч.-метод. пос. Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 148 с.
10. Герман В. Сучасна українська літературна мова: практичний синтаксис: навч.-метод. посіб. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 250 с.
11. Герман В. Харченко Н. Реалізація допустових семантико-синтаксичних відношень у складносурядних реченнях (на матеріалі наукових творів І. Франка). *Лінгвостилістичні студії*: наук. журн. / редкол.: С. К. Богдан (голов. ред.) та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 24-33.
12. Іван Франко – титан слова: націєтворчий, лінгвориторичний і синтаксичний виміри: монографія / авт. кол. В. Герман, Т. Дробна, Т. Ковган, Н. Харченко; за заг. ред. В. Герман. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 134 с.
13. Неповне речення: проблемні питання синтаксису: науково-методичні розвідки студентів 3 курсу / за ред. В. В. Герман. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. 56 с.
14. Українська мова: збірник тестових диктантів / за ред. В. В. Герман, Н. П. Дейниченко. Суми : Сум ДПУ ім. А. А. Макаренка, 2007. 260 с.
15. Українська мова: збірник диктантів для студентів / за ред. В. В. Герман, Н. П. Дейниченко. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. 220 с.
16. Герман В. Замошнікова В. Психолінгвістична спрямованість звертань у листах Лесі Українки до Ольги Кобилянської. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). № С. 55-59.
17. Герман В. Медіакультура вчителя-словесника: практика формування в курсі «Сучасна українська літературна мова». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 1 (105). С. 121-131.
18. Герман В. Синтаксис складного речення: практикум для самостійної роботи. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 112 с.

19. Герман В. Сучасна українська літературна мова: синтаксис простого і простого ускладненого речень: методичні рекомендації для студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 68 с.

20. Герман В. Сучасна українська літературна мова: синтаксис складного речення: методичні рекомендації для студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 68 с.

21. Герман В. В. СКЛАДНЕ СИНТАКСИЧНЕ ЦІЛЕ ЯК СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ. *Сумщина в історико-філологічному вимірі*: монографія / авт. кол. В. Владимірова, В. Герман, Н. Кириленко, О. Кумеда, С. П'ятаченко, О. Рудь, З. Савченко, М. Ячменик; за заг. ред. Н. І. Кириленко. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 5-8; 20-49; 265-268.

22. Герман В. Науковий текст Івана Франка в аспекті семантико-синтаксичних відношень допустовості. *Текст у дослідницьких парадигмах: теорія і практика*: [колективна монографія]: за заг. ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 85-110.

23. Герман В. В., Кириленко Н. І. Складнопідрядні приєднувальні речення:

синтаксичний статус. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 27. Т. 2. С. 9-14. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/1.pdf

24. Герман В., Громова Н. Інтеграційний підхід до формування медіакультури вчителя-словесника в курсах «Сучасна українська літературна мова» і «Методика навчання української мови». *Scientific Collection «InterConf»*, (44): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (March 6-8, 2021). Ottawa, Canada : Methuen Publishing House, 2021. С. 166-177.

25. Герман В. Науковий текст Івана Франка в аспекті семантико-синтаксичних відношень допустовості. *Текст у дослідницьких парадигмах: теорія і практика*: [колективна монографія]: за заг. ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 85-110.

<http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/12575>

26. Герман В. Синтаксис складного речення: практикум для самостійної роботи. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 112 с.

<http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/12554>

27. Герман В., Кириленко Н. Лінгвістичний статус порівняльних синтаксем у структурі простого речення. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Випуск 1(208). Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 112-120.

<https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/284>

28. Герман В., Єфремова К. Відокремлені обставини в поезії Надії Кириленко: граматико-стилістичні особливості (на матеріалі збірки «До сонця»). *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / за ред.

О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024.

С. 211-214. 29. Герман В., Маценко С. Морфолого-стилістичні риси звертань у збірці Надії Кириленко «До сонця». *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024. С. 214-217.

30. Герман В., Прокопенко М. Семантико-структурні особливості вставних і вставлених конструкцій у збірці Надії Кириленко «До сонця». *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024. С. 217-220.

31. Герман В., Провозьон С. Використання онлайн-сервісів під час вивчення синтаксису на уроках української мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. № 3 (137). С. 54-64.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Конспекти лекцій.

Презентації лекцій.

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи.

Контрольні завдання для проведення проміжного контролю.

Навчально-методичні й навчальні посібники автора програми.

Мультимедійна техніка для презентацій.